

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Eva Přikrylová

Dovolání v civilním procesu

Diplomová práce

Olomouc 2011

Já, níže podepsaná, Eva Přikrylová, autorka diplomové práce na téma: „Dovolání v civilním procesu“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 772 00 Olomouc, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu:

jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů a dále k zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého v Olomouci, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého v Olomouci. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého v Olomouci, která se nazývá Informační centrum Univerzity Palackého v Olomouci.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Prohlašuji, že moje výše uvedené osobní údaje jsou pravdivé.

Prohlašuji tímto, že jsem diplomovou práci na téma: „Dovolání v civilním procesu“, vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 2011

.....
Eva Přikrylová

Chtěla bych tímto poděkovat vedoucímu diplomové práce, JUDr. Ludvíku Davidovi CSc., za odborné vedení a náměty k diplomové práci a nejbližším členům rodiny, konkrétně mojí mamince a babičce, které mě podporují ve všem, co dělám a co je pro mě důležité.

Obsah

Úvod	7
1. Mimořádné opravné prostředky	8
1.2 Žaloba na obnovu řízení	10
2. Historie vývoje právní úpravy dovolání	14
2.1 Josefínský soudní řád	14
2.2 Civilní řád soudní	15
2.2.1 Principy dovolání	15
2.2.2 Přípustnost dovolání	16
2.2.3 Podání dovolání a náležitosti obsahu	17
2.2.4 Důvody dovolání	17
2.2.5 Řízení o dovolání	18
2.2.6 Rozhodnutí dovolacího soudu	18
2.2.7 Úkol a postavení dovolání	20
2.3 Mimořádné opravné prostředky v Civilním řádu soudním	21
2.4 Vývoj po roce 1918	22
2.5 Vývoj od roku 1948	23
2.5.1 Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví	23
2.5.2 Zákon č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád	24
2.5.3 Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád	25
3. Vývoj právní úpravy dovolání od roku 1991	28
3.1 Úvod	28
3.2 Zákon č. 519/1991 Sb.	30
3.3 Zákon č. 238/1995 Sb.	34
3.4 Zákon č. 30/2000 Sb.	36
3.4.1 Lhůta	37
3.4.2 Přípustnost dovolání	37
3.4.3 Poučení a odůvodnění	38
3.4.4 Dovolací řízení a rozhodování o dovolání	39
4. Přípustnost dovolání dle současné právní úpravy	41
4.1 Předmět dovolání	41
4.2 Objektivní přípustnost dovolání	42
4.2.1 Přípustnost dovolání proti rozhodnutí ve věci samé § 237	43

4.2.2	Omezení přípustnosti dovolání	45
4.2.3	Přípustnost dovolání podle § 238	46
4.2.4	Přípustnost dovolání dle § 238a	46
4.2.5	Přípustnost dovolání proti usnesením nemeritorní povahy § 239	47
4.3	Subjektivní přípustnost dovolání	49
5.	Podání dovolání	51
5.1	Dovolací lhůta	51
5.2	Obligatorní zastoupení dovolatele	52
5.3	Náležitosti dovolání	53
5.4	Nové skutečnosti a důkazy	55
5.5	Dovolací soud	56
6.	Dovolací důvody	57
6.1	Dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. a)	58
6.2	Dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b)	59
6.3	Dovolací důvod podle § 241a odst. 3	61
7.	Řízení o dovolání, zásady dovolacího řízení	63
7.1	Úkony soudu prvního stupně	63
7.2	Řízení u dovolacího soudu	64
7.2.1	Rozsah prezkumné činnosti dovolacího soudu	64
7.3	Zásady dovolacího řízení	67
7.3.1	Kasační princip	68
7.3.2	Zásada limitovaného prezkumu	68
7.3.3	Zásada profesionality zastoupení	69
7.3.4	Zásada písemnosti řízení	69
7.4	Odklad vykonatelnosti	70
8.	Rozhodnutí o dovolání a jeho funkce	71
8.1	Nemeritorní rozhodnutí	71
8.2	Meritorní rozhodnutí	71
8.3	Funkce dovolání	72
8.3.1	Institut mimořádného prezkumu	73
8.3.2	Nástroj právního posouzení věci	73
8.3.3	Funkce z hlediska časového působení rozhodnutí	73
8.3.4	Funkce z hlediska účelu rozhodnutí	74
8.4	Sjednucující činnost Nejvyššího soudu	74

Závěr	76
Seznam použitých pramenů a literatury	77
Shrnutí	82
Seznam klíčových slov v českém a anglickém jazyce	85
Seznam zkratek	86

Úvod

Tématem mé diplomové práce je Dovolání v civilním procesu, které mě zaujalo, a proto jsem si jej také zvolila. Jako institut hraje významnou roli, jelikož je jednou z posledních možností, jak se domoci svých práv. V této práci se pokusím poskytnout komplexní náhled na danou problematiku a při vypracování použiji dostupnou odbornou knižní literaturu, aktuální právní předpisy, judikaturu a odborné články. Metodou mé práce bude hlavně metoda deduktivní, budu postupovat od obecných poznatků ke konkrétním. Provedu rozdělení na kapitoly, podkapitoly a odstavce.

V první kapitole se zaměřím na mimořádné opravné prostředky, které kromě dovolání v civilním procesu existují a to žalobu na obnovu řízení a žalobu pro zmatečnost.

V druhé kapitole se budu zabývat historií vývoje právní úpravy dovolání. Zejména zde zmíním Josefský soudní řád, Civilní řád soudní, jakož i mimořádné opravné prostředky v něm upravené, dále se zaměřím na vývoj dovolání po roce 1918 a od roku 1948.

Ve třetí kapitole věnuji pozornost vývoji právní úpravy dovolání od roku 1991. Pokusím se tedy objasnit úpravu institutu dovolání v zákoně č. 519/1991 Sb., v zákoně č. 238/1995 Sb., v zákoně č. 30/2000 Sb., a v zákoně č. 7/2009 Sb.

Ve čtvrté kapitole vymezím přípustnost dovolání dle současné právní úpravy a v jejím rámci podrobně zpracuji předmět dovolání, objektivní a subjektivní přípustnost tohoto mimořádného opravného prostředku.

V páté kapitole provedu bližší seznámení se s podáním dovolání. Zaměřím se na lhůtu k jeho podání, obligatorní zastoupení dovolatele, náležitosti dovolání a samotný dovolací soud.

V šesté kapitole se pokusím podrobně vymezit důvody dovolání.

V sedmé kapitole obsáhnou problematiku řízení o dovolání a zmíním zásady dovolacího řízení. Vymezím činnost soudu prvního stupně a samotné řízení u dovolacího soudu, rozsah jeho přezkumné činnosti a případný odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí.

V osmé kapitole nastíním rozhodnutí o dovolání a jeho funkce, jakož i sjednocovací roli judikatury Nejvyššího soudu.

1 Mimořádné opravné prostředky

Mimořádné opravné prostředky jsou jedním z velmi důležitých institutů civilního práva procesního. Řadíme k nim dovolání, žalobu na obnovu řízení a žalobu pro zmatečnost. Každý z těchto jednotlivých prostředků má své zvláštnosti, ovšem společné pro všechny je, že představují výrazný zásah do stability právních vztahů, což mimo jiné můžeme dovodit již z jejich názvu.

Mimořádnost těchto opravných prostředků spočívá v tom, že jimi můžeme napadnout pravomocné rozhodnutí. Jsou to dvě strany téže mince - přesto, že jimi zasahujeme do již stabilních právních poměrů na straně jedné, je nutné, aby na straně druhé byla umožněna náprava v případě, že bylo vydáno nesprávné soudní rozhodnutí a došlo tedy k vážnému porušení subjektivních práv účastníků soudního řízení.¹

V případě, kdy by ve věci bylo vydáno nesprávné rozhodnutí a toto rozhodnutí by bylo konečným řešením případu bez možnosti přezkoumání a případné změny či zrušení směřující k nápravě, by tento stav odporoval ústavně zakotvenému principu práva na spravedlivý proces, který vyplývá z čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen LZPS).

Podle čl. 36 odst. 1 LZPS se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod.

Důležité tedy je, aby účastníkům řízení byla zajištěna ochrana před nežádoucím, nespravedlivým soudním rozhodnutím. To zajišťuje také čl. 36 odst. 2 LZPS. Ten zní takto: Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon. Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanoveným zákonem.

¹ ŠÍMA, Alexander. *Občanské právo procesní*. 2. vydání. Praha: Armex Publishing s.r.o., 2009, s. 47.

1.1 Žaloba na obnovu řízení

Žaloba na obnovu řízení je mimořádný opravný prostředek, kterým je přípustné napadnout jak pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně, tak pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu. Smyslem a funkcí tohoto druhu opravného prostředku je náprava vadných rozhodnutí ve věci samé. Není tedy možné, abychom se jejím prostřednictvím domáhali změn právního posouzení věci nebo nápravy vad procesně právních. Některá ustanovení, která se týkají náležitostí podání, řízení a rozhodnutí, jsou společná jak pro žalobu na obnovu řízení, tak pro žalobu pro zmatečnost.

Zákon stanoví tři okruhy podmínek, které jsou společné pro oba druhy žalob. Na jejich základě může dojít ke zrušení pravomocného rozhodnutí a o věci je možné rozhodnout znovu. Nutno však respektovat, že proti některým rozhodnutím zákon žalobu pro zmatečnost a na obnovu řízení nepřipouští vůbec. Podání obou žalob je omezeno na zákonem stanovenou lhůtu a obě žaloby jsou přípustné z taxativně vyjmenovaných důvodů.²

Předmětem žaloby na obnovu řízení jsou pravomocné rozsudky, meritorní usnesení, usnesení, jimiž byl schválen smír a platební rozkazy, pokud jsou pravomocné a důvody obnovy je možné aplikovat na předpoklady, za kterých byl platební rozkaz schválen. Žaloba na obnovu řízení podle ustanovení § 230 odst. 2 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) není přípustná proti rozsudkům a usnesením, jejichž zrušení nebo změny lze dosáhnout jinak, nepočítaje v to dovolání.

Žaloba na obnovu řízení se podává v zákonem stanovené lhůtě, která činí tři měsíce ode dne, kdy se navrhovatel o důvodu obnovy dozvěděl nebo kdy jej mohl uplatnit. Jiná varianta přichází v úvahu, pokud trestní rozsudek nebo rozhodnutí o přestupku či jiném správním deliktu, na jejichž podkladě bylo v občanském soudním řízení přiznáno právo, byly později zrušeny. Tehdy může být žaloba na obnovu řízení podána i po třech letech od právní moci napadeného rozsudku což stanoví § 233 odst. 2 o. s. ř.

Pro řízení o žalobě pro zmatečnost i žalobě pro obnovu řízení je společné, že probíhají ve dvou stádiích; můžeme říci, že je to jejich specifíkem. Řízení o žalobě na obnovu je rozděleno do dvou samostatných částí. V prvé řadě soud řeší otázku, zda obnova

² ŠÍMA, Alexander. *Občanské právo procesní*. 2. vydání. Praha: Armex publishing s.r.o., 2009, s. 47 – 48.

bude povolena nebo zamítnuta. Toto prvé stádium se nazývá *iudicium rescindens*. Pokud soud vydá usnesení, že obnovu povoluje, odkládá se tím zároveň vykonatelnost napadeného rozhodnutí. Druhé stádium je závislé na prvním, jelikož probíhá pouze tehdy, byla-li soudem obnova pravomocně povolena. Druhou fází nazýváme *iudicium rescissorium*. Soud v této fázi věc znovu projedná a rozhodne.

V rámci posuzování žaloby na obnovu řízení soud musí zkoumat, zda jsou splněny podmínky přípustnosti obnovy a dále i to, zda byla podána v zákonem stanovené lhůtě oprávněnou osobou. Pokud by podání vykazovalo nedostatky tohoto druhu, a to jak před nařízením jednání nebo až v průběhu již nařízeného, soud žalobu zamítne.

Pro povolení obnovy postačí, jestliže nově uváděné skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy mohou přivodit pro žalujícího účastníka příznivější rozhodnutí ve věci. Zda nové skutečnosti, důkazy či rozhodnutí byly způsobilé přivodit pro účastníka příznivější rozhodnutí, se ukáže teprve v řízení, jehož předmětem je nové projednání věci.³

Důležitým okamžikem je nabytí právní moci rozhodnutí o povolení obnovy řízení, jelikož trvá překážka věci rozsouzené. To tedy neznamená, že původní rozhodnutí zaniká. Po právní moci usnesení o povolení obnovy probíhá nové řízení, které navazuje na původní. Soud v něm přihlíží ke všemu, co vyjde najevo jak v řízení obnoveném, tak i v řízení původním. Rozhodnutí, které soud učiní, je možné napadnout odvoláním, jelikož má charakter rozhodnutí prvního stupně. Nové rozhodnutí nahrazuje původní, které účastník řízení napadl žalobou na obnovu. Soud v něm rozhoduje mimo jiné i o náhradě nákladů řízení původního, tak i řízení o povolení obnovy i řízení obnoveného.

1.2 Žaloba pro zmatečnost

Občanský soudní řád věnuje žalobě pro zmatečnost a žalobě na obnovu řízení několik společných ustanovení, která se týkají zejména náležitosti podání žaloby, řízení a rozhodnutí o žalobě. Naopak samostatná úprava se vztahuje na její přípustnost a důvody podání.⁴

³ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: nakladatelství Doplněk, 2003. s. 427.

⁴ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: nakladatelství Doplněk, 2003. s. 430 – 431.

Tímto mimořádným opravným prostředkem je možné napadnout pravomocná rozhodnutí, jimiž bylo řízení skončeno, ale nemusí se vždy nutně jednat o rozhodnutí ve věci samé, ale může mít i charakter usnesení. Stejně jako u žaloby na obnovu platí i pro žalobu pro zmatečnost, že nemůžeme napadnout rozhodnutí o rozvodu manželství, že je manželství neplatné nebo že není. Hlavním účelem žaloby pro zmatečnost je napravovat právní vady pravomocných rozhodnutí. Pokud takové rozhodnutí soudu trpí zřejmě závažnými vadami, které by znamenaly porušení základních zásad civilního procesu, nebo takovými vadami trpí již řízení předcházející vydání rozhodnutí, je tato okolnost důvodem nápravy prostřednictvím žaloby pro zmatečnost. Tato rozhodnutí je nutné odstranit, i když jsou věcně bezchybná s ohledem na zájmy dotčených účastníků i celé společnosti.

Běh lhůty u žaloby pro zmatečnost je různý v závislosti na tom, pro jaký důvod tuto žalobu podáváme. Obecně můžeme říci, že lhůta pro podání žaloby činí tři měsíce a běží od napadeného rozhodnutí.

Podle ustanovení § 234 odst. 2 o. s. ř. můžeme jako jeden z důvodů zmatečnosti uvést okolnost, že účastník řízení neměl procesní způsobilost nebo nemohl před soudem vystupovat a nebyl řádně zastoupen. V tomto případě lze žalobu pro zmatečnost podat ve lhůtě tří měsíců, která se počítá ode dne, kdy byl účastníkovi zástupce ustanoven nebo kdy odpadla překážka, pro kterou nemohl před soudem samostatně jednat či pro kterou nemohl vystupovat před soudem. Nejpozději však lze podat žalobu pro zmatečnost do tří let od právní moci napadeného rozhodnutí.

Pokud by účastník řízení podával žalobu pro zmatečnost z důvodu, že rozhodoval vyloučený soudce nebo přísedící, byl by nucen tak učinit ve lhůtě tří měsíců od doby, kdy se o důvodu zmatečnosti dozvěděl, což platí i obdobně pro jiný důvod uvedený v § 234 odst. 4 o. s. ř., a to konkrétně, že bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka v důsledku trestného činu soudce nebo přísedícího. Nejpozději ovšem, je možné žalobu pro zmatečnost z důvodu uvedeného v ustanovení § 234 odst. 3 o. s. ř. podat do tří let od právní moci napadeného rozhodnutí.

Jiným zmatečnostním žalobním důvodem v souladu s ustanovením § 234 odst. 5 o. s. ř. je okolnost, že účastníku řízení byl ustanoven opatrovník z důvodu neznámého pobytu nebo proto, že se mu nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, ačkoliv k takovému opatření nebyly splněny předpoklady. V tomto případě žalobu pro zmatečnost podáváme ve lhůtě tří měsíců od doby, kdy jsme se dozvěděli o napadeném rozhodnutí.

Podle ustanovení § 229 odst. 2 písm c) o. s. ř. lze žalobou pro zmatečnost napadat také pravomocný rozsudek soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu nebo pravomocné

usnesení těchto soudů, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé anebo pravomocný platební rozkaz (směnečný a šekový platební rozkaz) nebo elektronický platební rozkaz, jestliže odvolacím soudem byl pravomocně zamítnut návrh na nařízení výkonu těchto rozhodnutí nebo pravomocně zastaven výkon rozhodnutí z důvodu, že povinnosti rozsudkem, usnesením nebo platebním rozkazem uložené nelze vykonat. V tomto případě je nutné žalobu pro zmatečnost podat do tří měsíců od právní moci usnesení odvolacího soudu o zamítnutí návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí nebo o zastavení výkonu rozhodnutí.

Další významnou otázkou je okruh subjektů, které zákon opravňuje k podání žaloby pro zmatečnost. Řadíme k nim především účastníky původního řízení a vedlejší účastníky. Je zde ovšem možnost, aby žalobu podalo státní zastupitelství a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových za splnění určitých zákonem stanovených podmínek.

Překážkou pro vedlejšího účastníka se jeví skutečnost, že nemůže podat žalobu pro zmatečnost bez souhlasu nebo proti vůli účastníka, na jehož straně v řízení stojí. Žaloba tedy není přípustná, pokud s ní podporovaný účastník nesouhlasí. Státní zastupitelství může žalobu pro zmatečnost podat ve věcech, v nichž je oprávněno vstoupit do řízení. Jsou to řízení ve věcech určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení, nařízení ústavní výchovy a prodloužení ústavní výchovy, umoření listin, obchodního rejstříku, rejstříku obecně prospěšných společností, nadačního rejstříku a rejstříku společenství vlastníků jednotek, vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče a další. Pokud státní zastupitelství nevstoupilo do původního řízení, je nutné, aby žalobu podalo, dokud běží lhůta některému z účastníků a aby současně do řízení vstoupilo. To platí i pro Úřad pro zastupování ve věcech majetkových. Tento subjekt může být ale přímo účastníkem řízení, podává žalobu pro zmatečnost ze stejných důvodů jako Státní zastupitelství. V kterých případech a za jakých podmínek je možné, aby Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, žalobu pro zmatečnost podal, stanoví zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů.

Žalobu projednává a rozhoduje o ní soud, který o věci rozhodoval v prvním stupni. O žalobě pro zmatečnost ale bude rozhodovat odvolací soud, jestliže žalobou bylo napadeno pravomocné meritorní rozhodnutí odvolacího soudu z důvodu, že účastníku byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem a nebo v případě, že žalobou pro zmatečnost účastník napadl pravomocné usnesení odvolacího soudu, kterým bylo odmítnuto odvolání nebo kterým bylo zastaveno odvolací řízení. To by ovšem podle ustanovení § 235a o. s. ř. neplatilo ve věcech, v nichž by byl příslušný v prvním stupni krajský soud.

Pro řízení o žalobě pro zmatečnost platí, že není možné přistoupení dalšího účastníka či záměna účastníků. To platí i pro uplatnění vzájemné žaloby.

Pokud by byla proti stejnému rozhodnutí podána jak žaloba na obnovu řízení, tak i žaloba pro zmatečnost, soud obě řízení spojí. V případě, kdy by bylo rozhodnutí napadeno také dovoláním, soud až do rozhodnutí dovolacího soudu řízení přeruší.

V souladu s ustanovením § 235d o. s. ř. soud projedná žalobu pro zmatečnost v mezích, ve kterých se ten, kdo ji podal, domáhá zrušení napadeného rozhodnutí. Soud není tímto rozsahem vázán stejně jako v případě žaloby na obnovu:

- ve věcech, v nichž lze zahájit řízení bez návrhu,
- v případech, kdy na rozhodnutí o napadeném výroku je závislý výrok, který žalobou nebyl dotčen,
- v případech, kde jde o taková společná práva a povinnosti, že se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně, a kde platí úkony jednoho z nich i pro ostatní (nerozlučné společenství),
- jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.

Soud, který o žalobě pro zmatečnost rozhoduje, ji může usnesením zamítnout, nebo v případě, že tak neučiní, napadené rozhodnutí zruší. Pokud bude rozhodnutí soudem zrušeno, postupuje se dále dle toho, z jakého důvodu byla žaloba pro zmatečnost podána. Soud může návrh projednat a rozhodnout, ale také může rozhodnout o zastavení řízení, nebo o postoupení věci jinému orgánu.

Soud přihlíží ke všemu, co vyšlo najevo v novém řízení, ale také ke všemu, co vyšlo najevo v řízení původním. Nové řízení, i to původní, tvoří totiž jeden celek.⁵

Soud rozhodne také o náhradě nákladů řízení původního i řízení o žalobě v rámci nového rozhodování.

⁵ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr, *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání Brno: nakladatelství Doplněk, 2003. s. 332.

2 Historie vývoje právní úpravy dovolání

2.1 Josefínský soudní řád

Vývoj institutu dovolání je v našem právním řádu velmi zajímavý. Dovolání je tradičním opravným prostředkem, i když povahu mimořádného opravného prostředku v minulosti nemělo. Podoba mimořádných opravných prostředků, jak je známe dnes, prošla mnoholetým vývojem a za tuto dlouhou dobu docházelo k různým změnám v oblasti právní úpravy.

Dovolání jako opravný prostředek se do našeho právního řádu vrátil zákonem č. 519/1991 Sb. s účinností od 1. ledna 1992. Před touto dobou fungovala totiž v našem právním řádu stížnost pro porušení zákona, kterou zavedl zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Tento zákon má na svědomí vyřazení institutu dovolání z platné úpravy na více než čtyřicet let a zahájení éry komunistické justice.

Třístupňové řízení je v našem právu procesním již více než dvěstěletou tradicí, sahá - nejméně do dob císaře Josefa II. Byl to již Josefínský soudní řád, založený na zásadě písemnosti, který dělil opravné prostředky na řádné a mimořádné. Řádnými opravnými prostředky byly odvolání a řádná revize, která směřovala proti rozsudkům soudu druhého stupně. Zajímavostí je, že u obou opravných prostředků platil zákaz změny k horšímu a také zákaz novot.

Josefínský soudní řád dovoľoval uplatnit proti civilním rozsudkům odvolacích soudů dovolání (revizi), jako opravný prostředek, ale původně to bylo umožněno jen proti takovým rozsudkům, kterými byly rozsudky soudu prvního stupně změněny. Dovolání se tedy nepřipouštělo proti těm rozsudkům, kterými byly tyto rozsudky potvrzeny. Tzv. mimořádné dovolání proti potvrzujícímu rozsudku soudu odvolacího připustil až dekret ze dne 15. února 1833 č. 2593 sb. z. s.

Mimořádnost dovolání spočívala zejména v tom, že se připouštělo jen z určitých důvodů (pro „zmatečnost nebo zřejmou nespravedlnost“), ovšem jen ve sporech, ve kterých

hodnota předmětu sporu převyšovala určitou mez. Tato hranice byla stanovena na 500 zlatých r.č.⁶

Josefinský soudní řád platil v českých a ostatních rakouských zemích až do 1. ledna 1898, poté nabyl účinnosti nový rakouský civilní řád soudní (zákon ze dne 1. srpna 1895 č. 113 ř. z., o soudním řízení v občanských sporech právních).

2.2 Civilní řád soudní

Druhá polovina 19. století je v rakouském civilním právu charakteristická několika reformními pokusy, které vycházely z požadavku rozvoje práva a větší právní ochrany. Vedle civilního řádu soudního vznikly v rámci reformy procesního práva ještě zákon o vykonávání soudnictví a příslušnosti řádných soudů v občanských právních věcech (tzv. Jurisdikční norma - zákon č. 237/1850 ř. z.), zákon o exekučním a zajišťovacím řízení (exekuční řád - zákon č. 79/1896 ř. z.) a zákon o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní procesní řád - zákon č. 113/1895 ř. z.).

Dnešní právní úprava má svůj nesporný vzor v úpravě rakouského civilního soudního řádu. Civilní řád soudní byl založen na zásadě ústnosti – oproti Josefinskému soudnímu řádu - ale také na zásadě veřejnosti řízení (tzv. Kleinova reforma). Také zavedl všeobecné dovolání, jak uvádí Hynek Bulín ve svém spise, které směřuje proti všem rozsudkům odvolacích soudů (potvrzujícím i měnícím rozsudky první stolice), vylučuje ovšem dovolání ve věcech nepatrných.⁷

2.2.1 Principy dovolání

Institut dovolání, jak jej známe dnes, byl ovšem v civilním řádu soudním postaven na zcela odlišných principech a základech. Dovolání bylo v civilním řízení soudním obsaženo v ustanoveních § 502 - § 513 a jeho právní úprava spočívala v těchto zásadách:⁸

- Dovolání představovalo řádný opravný prostředek.

⁶ BULÍN, Hynek. Dovolání v občanském soudním řízení podle novelizovaného občanského soudního řádu, *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1995, roč. 3, č. 4, s. 17.

⁷ BULÍN, Hynek. *Dovolání podle práva československého, německého a francouzského*. 1. vydání. Brno – Praha: Nakladatelství Orbis, 1935. s. 19.

⁸ BUREŠ, Jaroslav, Drápal, Ljubomír, *Dovolání podle občanského soudního řádu*, 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 1 – 9.

- Bylo přípustné výhradně proti rozsudkům odvolacích soudů.
- Podávalo se ve lhůtě čtrnácti dnů.
- Dovolání bylo přípustné jen pro některé důvody.
- Rozsudek odvolacího soudu se přezkoumal v rozsahu návrhů, které byly učiněny v dovolacím řízení s přihlédnutím k uplatněným dovolacím důvodům.
- Rozhodnutí o dovolání se konalo zásadně v neveřejném zasedání.
- Rozhodnutí spočívalo na principu, že dovolací soud rozhoduje zpravidla ve věci samé.
- Právní názor dovolacího soudu byl závazný pro soud, kterému byla věc vrácena.

2.2.2 Přípustnost dovolání

Dle civilního řádu soudního bylo dovolání proti rozsudkům odvolacích soudů přípustné v širokém rozsahu, ovšem ve věcech nepatrných bylo původně vyloučeno. Novelou o úlevách soudních a dalšími zákony bylo dovolání postupně proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu omezováno. Pokud sporný předmět, o kterém rozhodl odvolací soud, v penězích či v peněžité hodnotě nepřevyšoval dva tisíce korun, nebylo dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu přípustné. Tato částka byla později zvýšena na sedm tisíc korun českých a to zákonem č. 251/1934 Sb. Proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu nebylo dovolání přípustné také v případě, pokud šlo o výměru výživného ze zákona. Zajímavostí je, že soud i přesto v těchto případech jinak z přezkumu dovolání vyloučených, mohl dovolání prohlásit za přípustné, pokud šlo o rozhodnutí zásadního významu.⁹

Přípustnost dovolání byla povolena výlučně proti rozsudkům odvolacích soudů. V případě, že odvolací soud rozhodoval usnesením, v omezeném rozsahu a za určitých podmínek (uvedených v § 519 civilního řádu soudního), bylo možné jej napadnout dovolacím rekuresem, což byl také opravný prostředek. Zákon však u něj, na rozdíl od dovolání a dovolání, neuváděl, co má být jeho obsahem.

2.2.3 Podání dovolání a náležitosti obsahu

⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona. Dovolání v civilním řízení včera a dnes. *Bulletin advokacie*, 1997, č. 6 - 7, s. 25 – 39.

Co se týká podání dovolání, bylo možné jej uplatnit do čtrnácti dnů od doručení rozsudku odvolacího soudu. Právě včasným podáním se odkládala právní moc a vykonatelnost rozsudku a to v rozsahu dovolacích důvodů, až do doby, než bylo o opravném prostředku rozhodnuto. Dovolání muselo být podepsáno advokátem a splňovat náležitosti obsahu:

- uvedení rozsahu, ve kterém se rozsudek napadá,
- stručné označení dovolacích důvodů,
- dovolací návrh.

Pokud dovolatel vytýkal nesprávné právní posouzení věci, měl v dovolacím spise uvést, ze kterých důvodů považuje právní posouzení věci za nesprávné. V dovolacím návrhu mělo být uvedeno, zda se navrhuje zrušení nebo změnu rozsudku soudu prvního stupně.¹⁰

2.2.4 Důvody dovolání

V každém případě, ať již šlo o rozhodnutí potvrzující nebo měnící rozsudek, bylo možné dovolání podat z těchto uvedených čtyř důvodů:

- rozsudek odvolacího soudu je zmatečný pro některou z vad uvedených v ustanovení § 477 civilního řádu soudního,
- odvolací řízení trpí vadou, která byla způsobilá zamezit úplné vysvětlení a důkladné posouzení sporu,
- rozsudku odvolacího soudu je v některé podstatné části položen za základ některý skutkový předpoklad, jež je v rozporu s procesními spisy první nebo druhé stolice,
- rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném posouzení věci.¹¹

2.2.5 Řízení o dovolání

¹⁰ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 1 – 9.

¹¹ Tamtéž s. 6.

Řízení bylo rozděleno do dvou etap - konalo se u soudu první instance, tedy u soudu, u kterého se dovolání podávalo, a také probíhalo řízení u dovolacího soudu.

Soud dovolací neprojednával věc znovu, ale přezkoumal rozsudek odvolacího soudu v mezích návrhů, které byly učiněny v dovolacím řízení. Vyloučeny byly nové důkazy a taktéž nová skutková tvrzení, což neplatilo v případě, pokud by sloužila na podporu či vyvrácení tvrzení, že rozsudek je zmatečný nebo jsou zde vady odvolacího řízení, které brání objasnění a důkladnému posouzení rozepře.

Činnost dovolacího soudu neměla své těžiště ve veřejném projednání věci. Přezkumnou činností se chápal postup, kdy soud prověřoval, zda „rozsudek soudu prvního vyhovuje právu. Ať formálnímu či hmotnému, při čemž vychází právě z toho skutkového podkladu, jenž byl základem rozsudku stolice první. Ale tato přezkumná činnost neděje se ze všech vůbec v konkrétním případě možných snad právních hledisek, nýbrž jenom z těch, jež odvolatel označil ve svých důvodech odvolacích, aniž s vyvozením všech v konkrétním případě možných důsledků shledané snad nesprávnosti, nýbrž jenom z těch, jež odvolatel ve svém návrhu dovolacím sám byl naznačil.“¹²

Právní úprava rozhodování o dovolání tedy dávala přednost konečnému rozhodnutí soudu, poněvadž se uplatňoval reformační princip. O dovolání soud rozhodoval zásadně v neveřejném zasedání, a to bez předchozího ústního jednání. Pokud to ovšem považoval za potřebné, ústní jednání nařídil buď na návrh, nebo z moci úřední.

Dovolací soud důkazy neprováděl, ale obracel se na dožádaného soudce. Dožádaný soudce soudu prvního stupně za přítomnosti účastníků řízení pak prováděl dokazování, ovšem jen v určitém vymezeném rozsahu.

2.2.6 Rozhodnutí dovolacího soudu

Dovolací soud rozhodoval o dovolání různým způsobem v závislosti na tom, o jakou vadu, resp. jaký dovolací důvod šlo.

V určitých případech k rozhodnutí o dovolání ani nedošlo, poněvadž dovolání bylo podáno opožděně, nebylo přípustné, bylo vzato zpět nebo proto, že dovolací spis nevyhovoval zákonu. Dovolací soud takové dovolání odmítal pouze v případě, pokud tak už neučinil soud prvního stupně.

¹² HORA, Václav. *Učebnice civilního práva procesního*. 1. vydání. Praha: Spolek čsl. Právníků Všeherd, 1947, s. 452.

V jiných případech než výše uvedených bylo nutné přezkoumat důvodnost dovolání. Následovaly tyto alternativy rozhodnutí:

1. Dovolací soud zrušil rozsudek a řízení odvolacího soudu a zároveň zrušil rozsudek a řízení soudu prvního stupně, pokud shledal, že už řízení nebo rozsudek soudu prvního stupně je postiženo zmatečností, nebo překážkou věci zahájené či pravomocně rozhodnuté.

- a buď věc vrátil soudu prvního stupně za účelem nového projednání, nebo jen k novému rozhodnutí. Pokud se jednalo o důvody, že na rozhodování se účastnil soudce vyloučený, platně odmítnutý nebo soud nebyl náležitě obsazen, byl dovolací soud oprávněn odkázat věc odlišnému soudu prvního stupně než tomu, co rozhodoval původně, ale v obvodu téhož odvolacího soudu,

- dovolací soud mohl ihned odmítnout žalobu, jelikož další jednání u soudu prvního stupně by bylo nepřipustné (například je zde *lis pendens* či *rei iudicatae*).

2. Dovolací soud zrušil rozsudek a řízení odvolacího soudu, na které se vztahuje důvod zmatečnosti, pokud shledal, že pouze odvolací řízení či rozsudek odvolacího soudu spočívali ve zmatečnosti a zároveň učinil další opatření:

- dovolací soud vrátil věc odvolacímu soudu, aby ve věci znovu jednal, jestliže byla porušena zásada rovného slyšení stran, z důvodu nedostatku zastoupení strany nebo zákonném zastoupení, pokud tyto nedostatky nebyly dodatečně schváleny,

- dovolací soud mohl rozhodnout ve věci samé, v případě, že řízení u soudu prvního stupně bylo správné, ovšem řízení odvolacího soudu bylo zmatečné, ale nepřekáželo úplnému objasnění a správnému posouzení věci.

3. Dovolací soud mohl rozhodnout i tak, že zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil, aby o ní znovu jednal a rozhodl.¹³

¹³ HORA, Václav. *Učebnice civilního práva procesního*. 1. vydání. Praha: Spolek čsl. Právníků Všeherd, 1947. s. 512 – 515.

Pro dovolací soud platilo omezení, že nikdy sám nesměl vadné řízení doplnit a ve věci rozhodnout, jak to činil soud odvolací při odvolání, a to ani v případě, že by s tím strany vyslovily souhlas. Dovolací soud rozhodoval ve věci samé formou rozsudku, kdy dovolání buď vyhověl a napadený rozsudek odvolacího soudu změnil nebo dovolání nevyhověl a napadený rozsudek potvrdil – zde se jednalo o tzv. konfirmatorní rozhodnutí. Ve věci samé ovšem rozhodl s výjimkou případů kasace a také případů, kdy dovolání odmítal jako opožděné nebo nepřipustné.

4. Pokud dovolací soud shledal, že je tu některý s důvodů uvedených v ustanovení § 503 č. 3, č. 4 civilního řádu soudního, vyslovil změnu rozsudku odvolacího soudu (reformatorní rozhodnutí).

5. Dovolací soud dovolání zamítl, pokud neshledal, že je důvodné.

Dovolací soud vždy rozhodoval ve formě rozsudku, zpravidla měl rozhodovat ve věci samé a jen v určitých případech vracel věc odvolacímu soudu. Můžeme tedy konstatovat, že „dovolání mělo smíšenou povahu reformatorního a kasačního opravného prostředku.“¹⁴

V souladu s ustanovením § 34 zákona č. 131/1931 Sb., o pracovních soudech bylo dovolání možné podat i proti rozsudkům pracovních soudů.

2.2.7 Úkol a postavení dovolání

Václav Hora uvádí ve své učebnici: „Úkolem dovolání je, aby bylo umožněno stranám předložit svou věc třetí stoličce soudní, jež by přezkoumala rozhodnutí druhé stolice, tedy odvolacího soudu.“¹⁵

Mezi odvoláním a dovoláním přesto v procesně právní teorii nebyl shledáván až takový rozdíl: „Naše procesní právo dopřává stranám zpravidla tři stolice a zná tudíž jako pravidlo dva opravné prostředky. Je – li opravný prostředek namířen proti rozsudku prvé

¹⁴ BULÍN, Hynek. Dovolání v občanském soudním řízení podle novelizovaného občanského soudního řádu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1997, roč. 3, č. 4, s. 4.

¹⁵ HORA, Václav. *Učebnice civilního práva procesního*. 1. vydání. Praha: Spolek čsl. Právníků Všehrd, 1947. s. 508.

stolice, je to odvolání, je – li však podán proti rozsudku soudu odvolacího, zove se dovoláním.“¹⁶

Hlavním rozdílem mezi současnou úpravou dovolání a dovoláním, který upravoval civilní řád soudní, spočíval v tom, že tehdy se jednalo o opravný prostředek řádný. Naproti tomu opravným prostředkem, který byl přípustný proti usnesení, byl rekurs, resp. dovolací rekurs, jestliže směřoval proti usnesení druhé stolice.

Předmětem dovolání mohl být pouze rozsudek, a to v případě, že jím bylo rozhodnuto ve sporné věci samé. Jiný obsah rozsudku, jako například výrok o náhradě nákladů řízení, mohl být případně napaden rekuresem, pokud nebyl vyloučen.¹⁷ Rekurs zpravidla neměl odkladný účinek, pokud mu jej soud sám nepřiznal.

Rozdíl mezi spornými a nespornými řízeními spočíval v tom, že rakouský civilní soudní řád z roku 1895 se vztahoval jen na občanské soudní řízení sporné, naproti tomu nesporné řízení upravoval jiný samostatný zákon č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného. Jinou úpravu už obsahoval občanský soudní řád z roku 1963, který upravoval předpisy jak pro řízení sporné, tak pro řízení nesporné. V řízení sporném soud rozhoduje ve věci samé rozsudkem (*in merito*), v řízení nesporném soud rozhoduje rozsudkem i usnesením.

2.3. Mimořádné opravné prostředky v civilním řádu soudním

Civilní řád soudní znal dva mimořádné opravné prostředky, a to žalobu o zmatečnost a žalobu o obnovu, které byly upraveny v ustanoveních § 529 - § 547. Jejich pojetí vycházelo, obdobně jako dnes, z myšlenky, že v případě, kdy rozhodnutí, které spočívá na hrubém porušení určitých základních zásad uplatňujících se v soudním řízení, a jevílo by se jako nespravedlivé, musí existovat možnost jeho odstranění.

Teorie procesního práva označovala tedy žalobu o zmatečnost a žalobu o obnovu jako mimořádné prostředky, ale v civilním řádu soudním byly chápány jako prostředky zvláštní, které směřovaly k odstranění pravomocných rozhodnutí.

Žaloba o zmatečnost a žaloba o obnovu směřovaly proti pravomocným rozhodnutím soudů. Hlavním úkolem žaloby o zmatečnost bylo odstranění takového rozhodnutí, při kterém

¹⁶ HORA, Václav. *Učebnice civilního práva procesního*. 1. vydání. Praha: Spolek čsl. Právníků Všeherd, 1947. s. 424.

¹⁷ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 7 – 9.

byly hrubě porušeny základní zásady řízení dle § 529 civilního řádu soudního a u žaloby o obnovu řízení bylo hlavním smyslem a účelem odstranění rozsudku, který byl vydán na skutkovém základě, který byl v rozporu se spravedlivým rozhodnutím.¹⁸

Předmětem žaloby o zmatečnost bylo již pravomocné soudní rozhodnutí, kterým byla sporná věc vyřízena. Předmětem žaloby o obnovu byl jen rozsudek (i nepravomocný). Obdobně jako v současné právní úpravě, žaloba o zmatečnost a žaloba o obnovu předpokládaly, že řízení v určité věci bylo konáno a také skončeno.

Tyto žaloby byly oprávněny podat jen ty osoby, které byly stranami v původním řízení, pokud mohly být rozhodnutím na svých právech dotčeny. Osoby třetí tak učinit nemohly.

Důvody, pro které mohly být obě tyto žaloby podány, byly stanoveny taxativně.

Tak žaloba o zmatečnost mohla být podána z toho důvodu, že na rozhodování věci se podílel soudce dle zákona vyloučený nebo proto, že strana v řízení nebyla vůbec zastoupena, i když měla být. Žaloba o obnovu se pak mohla opírat o to, že vyšly najevo okolnosti budící důvodné pochybnosti, že rozsudek není spravedlivý; dalším důvodem mohlo být, že na obsah rozsudku měl vliv určitý trestný čin.¹⁹

Žaloba o zmatečnost a žaloba o obnovu neměly odkladný účinek.

2.4 Vývoj po roce 1918

Rakouský civilní soudní řád platil až do roku 1950, kdy byl přijat občanský soudní řád, který nabyt účinnosti 1.1.1951 a navazoval na zákon o zlidovění soudnictví. Civilní soudní řád byl významně novelizován, a to zákonem č. 251/1934 Sb. ve znění zákona č. 314/1936.

V roce 1918 došlo ke vzniku samostatného Československa a byla přijata tzv. recepční norma - zákon ze dne 28. října 1918 č. 11/1918 Sb. Díky přijetí této recepční normy se platnost civilního soudního řádu vztahovala na Čechy, Moravu a Slezsko, kde až do vzniku samostatného Československa platilo rakouské právo. „Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.“ (čl. 2 uvedeného zákona). Na Slovensku

¹⁸ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 7 – 8.

¹⁹ HORA, Václav. *Učebnice civilního práva procesního*. 1. Vydání. Praha: Spolek čsl. Právníků Všehrd, 1947. s. 520 – 524.

a v Podkarpatské Rusi ovšem platilo právo uherské, zejm. civilní řád soudní z roku 1911 (zákonný čl. I/1911 a uvozovací zákon čl. LIV/1912).

Snahy Ministerstva pro sjednocování zákonů a organizace správy o odstranění dvojího procesního práva byly bezvýsledné a nezměnilo se to ani po roce 1945. Tento stav dvojího zákonodárství trval až do přijetí zákona o zlidovění soudnictví. Ministerstvo pro sjednocování zákonů a organizaci správy vypracovalo osnovu sjednoceného civilního řádu soudního, která spojovala prvky rakouského civilního procesu s celkem novodobou uherskou úpravou. Návrh byl předložen v roce 1937 parlamentu naší republiky, ale bohužel přijat nebyl a k předložení osnovy již nikdy nedošlo vzhledem k následnému historickému vývoji.²⁰

2.5 Vývoj od roku 1948

2.5.1 Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví

Jak již dříve uvedeno, civilní soudní řád zůstal v platnosti až do 1. ledna 1951, kdy byl zrušen zákonem č. 142/1950 Sb., občanským soudním řádem.

Pokud ovšem hovoříme o existenci dovolání, tento opravný prostředek byl již vyloučen zmiňovaným zákonem č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Institut dovolání tedy v letech 1948 až 1991 z naší právní úpravy zcela vymizel. Kromě toho, že zákon o zlidovění soudnictví, který nabyl účinnosti 1. února 1949, zrušil ustanovení o dovolání, bylo zrušeno i ustanovení o dovolacím rekursu. Naproti tomu byl zaveden institut zcela nový, a to stížnost pro porušení zákona, tehdy ještě známá pod názvem stížnost pro zachování zákona.

Podle tehdejší úpravy mohl stížnost pro zachování zákona původně podat pouze generální prokurátor. Stížnost podával, pokud měl za to, že v řízení nebo pravomocným rozhodnutím soudu byl porušen zákon. Stížnost pro zachování zákona nebyli oprávněni podat účastníci řízení, a to ani v pozdější podobě tohoto institutu, a původně její podání nebylo vázáno ani žádnou lhůtou. S určitými změnami existovala v naší právní úpravě až do roku

²⁰ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 2 – 3.

1992. 1. ledna 1992 totiž nabyl účinnosti zákon č. 519/1991 Sb., který do našeho práva opět navrátil institut dovolání, ovšem již v jiné podobě, než ji znal civilní řád soudní.²¹

Zákon o zlidovění soudnictví zavedl do občanského soudního řízení systém dvou instancí. Soustava řádných soudů byla tvořena soudy okresními, krajskými a Nejvyšším soudem, což se lišilo od soudní soustavy v civilním řádu soudním, která byla tvořena soudy okresními, vrchními zemskými soudy a Nejvyšším soudem a byla trojinstanční.

Ovšem i za doby, kdy byl v platnosti civilní řád soudní, existoval institut, který se stížností pro porušení zákona svým způsobem podobal. Jednalo se o návrh nejvyššího správního úřadu, který se podával k nejvyššímu soudu. Tento institut byl upraven v ustanovení § 42 civilního řádu soudního a jeho pomocí se žádalo o určení zmatečnosti daného soudního řízení, pokud byla věc odňata tuzemskému soudu. Fakticky měl ovšem tento institut pouze podřadný význam a v praxi existovalo jen dovolání.²²

Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví byl novelizován, a to jednak zákonem č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů, a také zákonem č. 65/1956 Sb., o prokurátore. Již podle prvé novely mohla být stížnost pro porušení zákona podána generálním prokurátorem i předsedou Nejvyššího soudu.

2.5.2 Zákon č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád

Tento zákon vycházel ze zákona o zlidovění soudnictví, obsahoval úpravu řízení sporného i nesporného, zavedl do právního řádu poučovací povinnost soudu a zásadu materiální pravdy. Zásada materiální pravdy totiž dříve platila jen pro řízení nesporné.

Občanský soudní řád přebral do své úpravy rovněž stížnost pro porušení zákona, kterou upravoval zákon o zlidovění soudnictví pod názvem stížnost pro zachování zákona.

V tomto právním předpise byla stížnost upravena v ustanoveních § 210 – 218 zákona č. 142/1950 Sb. Oproti předchozí právní úpravě spočíval rozdíl v tom, že generální prokurátor navrhoval v souladu s ustanovením § 211 zákona č. 142/1950 Sb. buď jen tzv. akademický výrok, což znamenalo, že se jen vyslovilo porušení zákona, v jiném případě mohl generální prokurátor navrhnout změnu či zrušení původního rozhodnutí.

²¹ BULÍN, Hynek. Dovolání v občanském soudním řízení podle novelizovaného občanského soudního řádu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1995, roč. 3, č. 4, s. 16 – 17.

²² BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1994, s. 2 – 3.

Účastník měl právo ve lhůtě 15 dnů počítané od doručení rozsudku Nejvyššího soudu, který obsahoval výrok o porušení zákona, navrhnout soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, aby změnil nebo zrušil původní rozhodnutí. Pokud byl tento návrh podán, vykonatelnost původního rozhodnutí se odložila podle ustanovení § 216 zákona č. 142/1950 Sb.

Občanský soudní řád z roku 1950 v platnosti na dlouho dobu nezůstal, když ho nahradil zákon č. 99/1963 Sb.

2.5.3 Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb., v původním znění, (dále jen zákon č. 99/1963 Sb.) vznikl v rámci velké rekonstrukce, s účinností od 1. dubna 1964. Tento zákon od svého předchůdce převzal institut stížnosti pro porušení zákona a nově ji upravil v ustanoveních § 236 až § 243.

Stížnost bylo přípustné podat jen z jednoho důvodu, a to že v řízení nebo při rozhodování byl porušen zákon. Stížnost se podávala do tří let od právní moci soudního rozhodnutí. Prominout zmeškání lhůty nebylo možné.

Stížnost měla povahu mimořádného opravného prostředku, který směřoval proti pravomocným rozsudkům i usnesením. Nebylo možné ji uplatnit proti rozsudkům vyslovujícím rozvod, neplatnost nebo neexistenci manželství ani proti rozsudkům Nejvyššího soudu, kterými soud rozhodl. Jedinou výjimkou bylo, jednalo – li se o vady řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci - tehdy bylo možné stížnost podat. Obdobně to platilo i v případě, kdy bylo vydáno rozhodnutí ve věci, která nepatřila do pravomoci československých soudů.²³

Okruh subjektů, které mohly stížnost podat, byl striktně omezen. Podle toho, kdo z oprávněných subjektů stížnost podával, byla i různým způsobem upravena rozhodovací pravomoc ve vztahu k ní. Jistou zajímavostí bylo, že stížnost nebyli oprávněni podat účastníci řízení, ale tzv. strážci socialistické zákonnosti. Novela z roku 1969 poté počet těchto subjektů rozšířila tak, že ve všech případech ji mohl podat generální prokurátor Československé socialistické republiky, pokud šlo o rozhodnutí Nejvyššího soudu, a dále také ministr spravedlnosti a generální prokurátor, jestliže šlo o rozhodnutí okresního či krajského soudu.

²³ BULÍN, Hynek. Dovolání v občanském soudním řízení podle novelizovaného soudního řádu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1995, roč. 3, č. 4, s. 17 – 20.

K projednání stížnosti byl na základě ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., ve znění zákona č. 158/1969 Sb., příslušný Nejvyšší soud republiky, ale v případě jeho rozhodnutí, stížnost projednal a rozhodl Nejvyšší soud Československé socialistické republiky.

Původně bylo tedy podání stížnosti pro porušení zákona v moci generálního prokurátora a předsedy Nejvyššího soudu. Stížnost ovšem mohl podat také krajský prokurátor a předseda krajského soudu a to proti rozhodnutí okresního soudu, pokud tento soud rozhodoval ve věci s konečnou platností. Dalšími oprávněnými subjekty byli okresní prokurátor a předseda okresního soudu, jejichž stížnost pro porušení zákona směřovala proti rozhodnutí místního lidového soudu.

O stížnosti pro porušení zákona nerozhodoval vždy totožný orgán. Stížnost projednal a rozhodl Nejvyšší soud v senátu, pokud byla podána generálním prokurátorem nebo předsedou Nejvyššího soudu. Stížnost podanou krajským prokurátorem a předsedou krajského soudu projednával a rozhodoval podle ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb. krajský soud v prezidiu a v případě stížnosti podané okresním prokurátorem a předsedou okresního soudu tak činil okresní soud v senátu.

Tato úprava byla příliš decentralizovaná a neprospívala tak ke sjednocování judikatury.

O stížnosti se v podstatě rozhodovalo dvojím způsobem: Nejvyšší soud republiky nebo federace ji rozsudkem zamítl, nebo vyslovil, že zákon porušen byl a tudíž napadené rozhodnutí zrušil. Při druhé variantě – zrušení napadeného rozhodnutí byl podle ustanovení § 242 zákona č. 99/1963 Sb., vázán jak důvody stížnosti, tak i jejím rozsahem. Předtím než soud o stížnosti rozhodl, vyžádal si stanovisko příslušného prokurátora, což byla jeho povinnost na rozdíl od stanovisek účastníků řízení – ta si vyžádat mohl, ale nemusel. Zákon to v § 240 uvedeného zákona vyjadřoval slovy „může provést.“²⁴ Tato stížnost vykazovala dva základní problémy:

- podání stížnosti záviselo na volné úvaze generálního prokurátora, zda ji podá či nikoliv,
- stížnost bylo možné podat v neúměrně dlouhé lhůtě, která činila tři roky.²⁵

²⁴ BULÍN, Hynek. Dovolání v občanském soudním řízení podle novelizovaného občanského soudního řádu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1995, roč. 3, č. 4, s. 19 - 21

²⁵ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 1 – 2.

Z těchto důvodů mohlo docházet k nežádoucím situacím na straně účastníků řízení. V případě, kdy generální prokurátor shledal, že stížnost byla důvodná, nemusel ji podat. Účastník měl možnost pouze generálního prokurátora upozornit na případné porušení zákona, ten však v podstatě nemusel učinit nic. Pokud byl podnět účastníka řízení k podání stížnosti odložen, měl ještě možnost požadovat v tříleté lhůtě, aby nový podnět byl generálním prokurátorem přezkoumán.

Další podstatný nedostatek spočíval v tom, že v případě neúměrně stanovené dlouhé lhůty k podání stížnosti pro porušení zákona mohla být narušena právní jistota účastníků s ohledem na účinky již pravomocného rozhodnutí. Účastníci řízení byli po celé tři roky v nejistotě, zda pravomocné rozhodnutí nebude zrušeno a věc vrácena příslušnému soudu nižšího stupně k novému projednání a rozhodnutí. Tento soud byl sice na základě ustanovení § 242 zákona č. 99/1963 Sb., vázán právním názorem soudu rozhodujícího o stížnosti, ale proti jeho rozhodnutí bylo opět možné podat do tří let stížnost pro porušení zákona a řešení dané věci se tedy mohlo prodloužit o několik let. Zřejmě i proto bylo od těchto nedemokratických prvků zmíněného opravného prostředku později upuštěno.

Tato právní úprava vlastně představovala dvojí chápání pojmu formální právní moci rozhodnutí, a to v podobě absolutní a relativní nezměnitelnosti. Relativní nezměnitelnost spočívala v nezměnitelnosti řádným opravným prostředkem a absolutní nezměnitelnost v nemožnosti zrušení rozhodnutí prostřednictvím stížnosti pro porušení zákona.

Stížnost pro porušení zákona na jedné straně dovolovala, aby do výkonu justice zasahovaly orgány justiční správy, ale na druhé straně toto právo odpírala účastníkům řízení.²⁶

²⁶ BULÍN, Hynek. Dovolání v občanském soudním řízení podle novelizovaného občanského soudního řádu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1995, roč. 3, č. 4, s. 20.

3 Vývoj právní úpravy dovolání od roku 1991

3.1 Úvod

Vzhledem k polistopadovým změnám v politickém i společenském životě, muselo dojít i k novelám většiny právních předpisů. Novelizace občanského soudního řádu měla za hlavní úkol odstranit nedemokratické prvky, které se dosud v naší právní úpravě vyskytovaly.

Jedním z těchto prvků byla i stížnost pro porušení zákona, která u nás fakticky přežívala až do roku 1994. V dnešním platném občanském soudním řádu ji už samozřejmě nenalezneme, ale zákon č. 519/1991 Sb., konkrétně přechodná ustanovení čl. III tohoto zákona se o stížnosti pro porušení zákona zmiňovaly. Podle tohoto ustanovení, stížnosti, které byly podány do 1. ledna 1992, se projednávaly podle dosavadních předpisů. Také orgány k tomu příslušné mohly podle dosavadních předpisů podat stížnost pro porušení zákona do 1. ledna 1993, pokud podněty k podání této stížnosti došly orgánům prokuratury nebo ministerstvu spravedlnosti do 1. ledna 1992. Stížnost pro porušení zákona mohla být podána až do konce roku 1994, jelikož generální prokurátor mohl ve lhůtě tří měsíců od právní moci rozhodnutí podat stížnost pro porušení zákona ve věcech způsobilosti

k právním úkonům, prohlášen za mrtvého a zápisu do obchodního rejstříku, a to až do 31. prosince 1994.

V rámci procesu novelizace občanského soudního řádu musel zákonodárce řešit několik otázek, pokud hovoříme o znovuzavedení institutu dovolání do platného právního řádu. Jednak šlo o to, zda bude existovat dvoustupňová či třístupňová soustava soudů, tzn., zda bude mít dovolání proti rozhodnutí soudu druhého stupně povahu opravného prostředku mimořádného a jen odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně bude řádným opravným prostředkem. Nyní vycházíme z dělení opravných prostředků podle toho, zda směřují proti rozhodnutím pravomocným nebo proti rozhodnutím, která v právní moci ještě nejsou. Dále musel zákonodárce vyřešit, která rozhodnutí soudu druhého stupně budou moci být předmětem dovolání, pokud dovolání bude mít povahu opravného prostředku mimořádného. V tomto smyslu bylo dovolání umožněno podat jak proti rozsudkům, tak i proti usnesením odvolacích soudů (ovšem v omezeném rozsahu), tedy odlišně než tomu bylo dle civilního řádu soudního z roku 1895. Co se týče přípustnosti dovolání, jako dalšího významného bodu, bylo možné vyjít z několika možných omezení:

- omezení podle hodnoty předmětu řízení (*ratione valoris*),
- omezení podle druhu předmětu řízení (*ratione causae*).²⁷

V úvahu přichází i omezení předmětu dovolání podle toho, zda jej připustíme proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým bylo rozhodnutí soudu prvního stupně změněno nebo proti rozhodnutí, kterým bylo toto rozhodnutí potvrzeno. Zákonodárce toto rozlišení převzal a dovolání proti rozhodnutí, jimiž se potvrzovalo rozhodnutí soudu prvního stupně, připustil jen výjimečně. Omezení podle hodnoty předmětu řízení, jak jej známe ze současné právní úpravy, nebylo v tehdy platné a účinné právní úpravě zahrnuto.

S otázkou přípustnosti dovolání souvisí i otázka přípustných dovolacích důvodů, pro které zákonodárce podání dovolání umožní. V rámci důvodů dovolání se nabízejí dva odlišné systémy. Ten první je modelem francouzské kasační stížnosti, ten druhý zase souvisí s rakouským a německým systémem. Podle modelu francouzského dovolací soud rozhoduje jen o porušení práva, je tedy instancí výhradně právní. V rakouském a německém systému má institut dovolání zpravidla odkladací účinek, což znamená, že se odkládá výkon rozhodnutí,

²⁷ BULÍN, Hynek. Dovolání v občanském soudním řízení podle novelizovaného občanského soudního řádu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1995, roč. 3, č. 4, s. 21 – 23.

které bylo napadeno, a můžeme dovoláním napadnout jen rozsudky soudu druhého stupně. Náš zákonodárce si vybral v podstatě oba systémy, když sice zvolil model francouzského mimořádného prostředku, ale důvody převzal z práva rakouského, podle kterého je dovolání přípustné pro zmatečnost, pro rozpor mezi skutkovým zjištěním napadeného rozhodnutí a obsahem spisů, z důvodu nesprávného právního posouzení věci a pro jiné podstatné vady řízení.²⁸

Dále musel zákonodárce také řešit, jaký druh řízení před dovolacím soudem zvolí. Na výběr se nabízely dvě možnosti, a sice neveřejné zasedání či ústní veřejné jednání. Zvoleny byly následně oba druhy, kdy záleželo na tom, zda se rozhoduje o rozsudku nebo usnesení.

Vývoj právní úpravy dovolání můžeme rozdělit na tři, resp. čtyři základní fáze, které souvisí s přijetím významných novel do našeho právního řádu. Jedná se o novely provedené zákonem č. 519/1991 Sb., zákonem č. 238/1995 Sb., zákonem č. 30/2000 Sb., a konečně zákonem č. 7/2009 Sb.

3.2. Zákon č. 519/1991 Sb.

Dovolání bylo do naší právní úpravy zavedeno novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 519/1991 Sb., s účinností od 1. ledna 1992.

Z úpravy dovolání v civilním řádu soudním, kde měl tento opravný prostředek povahu řádnou, bylo převzato pár věcí, které se osvědčily, ale v zásadních bodech se tato úprava odlišovala. Při srovnání těchto úprav můžeme uvést, že zásadní rozdíl spočívá zejména v tom, že nyní má dovolání povahu mimořádného opravného prostředku a do stávající právní úpravy byl inkorporován princip kasační. Tehdejší úprava spočívala v systému tří soudních instancí, což znamenalo, že existovaly dva řádné opravné prostředky, a to odvolání a dovolání. Dovoláním bylo možné napadené rozhodnutí změnit, ale cílem bylo vydat rozhodnutí konečné.

Nebyla taktéž přijata soustava tří instancí soudních, ale v této právní úpravě platí systém dvou instancí, kdy máme jeden řádný opravný prostředek, kterým je odvolání směřující proti rozhodnutí soudu prvního stupně a jeden mimořádný opravný prostředek, kterým je dovolání směřující proti rozhodnutí soudu odvolacího.

²⁸

Tamtéž s. 22 – 23.

„Účelem zákona č. 519/1991 bylo zakotvit opravný prostředek, který bude sloužit k odstranění nejzávažnějších vad řízení, především tzv. zmatečnosti a k nápravě nesprávného posouzení věci a jehož podání budou moci zvážit pouze účastníci řízení.“²⁹ To činí veliký rozdíl mezi stížnostmi pro porušení zákona a dovoláním, kdy stížnost vůbec nesloužila k posílení právní jistoty účastníků, naopak dovolání je v nové právní úpravě ponecháno zcela na vůli účastníků, zda jej podají ve lhůtě jednoho měsíce či nikoliv. Dovolání v této právní úpravě nesloužilo pouze k nápravě právních vad, ale zahrnovalo i důvody, pro které je nyní možné podat žalobu pro zmatečnost. Žaloba pro zmatečnost jako mimořádný opravný prostředek totiž v této době neexistovala a byla právním řádem upravena až o několik let později. Bylo tedy nutné v rámci přípustnosti dovolání do něj zahrnout i důvody zmatečnosti. Přípustnost dovolání byla stanovena široce a dovolání tedy zahrnovalo dva mimořádné opravné prostředky, což se změnilo až v roce 2001.

Přípustnost dovolání se v této právní úpravě vztahuje na pravomocná rozhodnutí soudu odvolacího. Na rozdíl od odvolání, u kterého je přípustnost založena na principu univerzality, podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. ve znění zákona č. 519/1991 Sb., lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Rozhodnutí, proti kterým je možné podat dovolání zákon upravuje v ustanoveních § 237 o. s. ř., § 238 o. s. ř., § 239 o. s. ř. Podle § 237 se dovolání připouštělo proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže:

- bylo rozhodnuto ve věci, která nenáleží do pravomoci soudů,
- ten, kdo v řízení vystupoval jako účastník, neměl způsobilost být účastníkem řízení,
- účastník řízení neměl procesní způsobilost a nebyl řádně zastoupen,
- v téže věci bylo již dříve pravomocně rozhodnuto nebo v téže věci bylo již dříve zahájeno řízení,
- nebyl podán návrh na zahájení řízení, ačkoliv dle zákona ho bylo třeba,
- účastníku řízení byla postupem soudu odňata možnost jednat před soudem,
- rozhodoval vyloučený soudce nebo byl soud nesprávně obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát.

²⁹ MELICHAROVÁ, Dita. Naděje právní vědy. Býkov 2006. *Dovolání – vývoj právní úpravy a návrhy de lege ferenda*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 345 - 359.

Všechny tyto vady neměly ovšem stejnou povahu, dovolací soud měl ale povinnost k nim přihlížet, i když je dovolatel nevytýkal. Byly označovány jako vady zmatečnosti řízení.

Podle ustanovení § 238 bylo dovolání přípustné proti rozsudkům ve věci samé v případě diformního rozhodnutí a na případy tzv. skryté diformity, nebo pokud se jednalo o rozhodnutí, které mělo po právní stránce zásadní význam. Pojmem skrytá diformita rozumíme případ uvedený v ustanovení § 238 odst. 2, kdy odvolací soud potvrdil rozsudek, kterým bylo rozhodnuto jinak než v dřívějším rozhodnutí, jelikož soud prvního stupně byl vázán právním názorem soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil.

Pojem rozhodnutí po právní stránce zásadního významu ovšem zákon ke škodě věci nijak blíže nespécifikoval. Proto můžeme konstatovat, že toto ustanovení nebylo srozumitelné, zcela jasné a určité a nepřispívalo tak ke splnění účelu dovolání, tedy sjednocovat soudní judikaturu.³⁰

Vzhledem k tomu, že bylo nutné pojem rozhodnutí po právní stránce zásadního významu blížeji specifikovat, není překvapující, že se k této problematice vyjádřil Ústavní soud. Ve svém usnesení dospěl k názoru, že je věcí samotného soudu odvolacího, jestliže na základě vlastního uvážení dospěje k názoru, že se jedná o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu a vysloví, že dovolání je přípustné nebo dovolání nepřipustí, jelikož nepovažuje rozhodnutí za zásadní.³¹

Za nedostatek právní úpravy bychom mohli považovat fakt, že dovolací soud byl vázán názorem soudu nižšího stupně a nemohl tedy rozhodnout jiným způsobem i v případě, kdy měl sám za to, že rozhodnutí má po právní stránce zásadní význam.

Přípustnost dovolání proti rozsudkům se rozlišovala tedy podle toho, zda šlo o rozhodnutí, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně změněn nebo o rozsudek, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen.

Ve srovnání s právní úpravou přípustnosti v civilním řádu soudním je tato úprava nepřehledná a celkem složitá. V ustanovení zákona jsou uvedena různá kritéria přípustnosti tohoto opravného prostředku. Jedná se o kritéria důvodů přípustnosti dovolání a kritérium určující, proti kterým rozhodnutím soudu odvolacího se dovolání povoluje. Rozlišujeme dva druhy dovolání, jelikož kritéria přípustnosti se navzájem kombinují, tedy plné dovolání, které je přípustné proti rozsudku i usnesení soudu odvolacího ze všech čtyř dovolacích důvodů,

³⁰ MELICHAROVÁ, Dita. Naděje právní vědy. Býkov 2006. *Dovolání – vývoj právní úpravy a návrhy de lege ferenda*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 345 - 359.

³¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. února 1995, sp. zn. III ÚS 116/1994

a částečné dovolání, které je přípustné proti všem rozhodnutím ze zmatečnostních důvodů. Otázka přípustnosti tzv. plného dovolání je založena na principu diformity obou nižších rozhodnutí. Tím pádem byly z možnosti přezkoumání, kromě pár výjimečných případů, vyloučeny konformní rozsudky a usnesení odvolacího soudu.³²

Podle ustanovení § 241 odst. 2 mohly být jako dovolací důvody uvedeny:

- v řízení došlo k vadám uvedeným v § 237,
- řízení je postiženo jinou vadou, která měla za následek nesprávné meritorní rozhodnutí,
- rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá v podstatné části oporu v provedeném dokazování,
- rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Naše právní úprava, pokud jde o dovolací důvody, převzala téměř shodně, někdy až doslovně právní úpravu dovolacích důvodů podle civilního řádu soudního. Vymezení důvodů, podle kterých je dovolání přípustné, spojil zákonodárce s předmětem dovolání.

Na rozdíl od současné právní úpravy, o dovolání nerozhodoval pouze Nejvyšší soud, ale dovolací soudnictví bylo decentralizováno mezi tři soudy. Jednalo se o dva vrchní soudy, se sídly v Praze a Olomouci, a Nejvyšší soud, se sídlem v Brně. Funkce sjednocování judikatury soudů tak nemohla být splněna, jelikož Nejvyšší soud rozhodoval jen o dovoláních proti rozhodnutím vrchních soudů jako soudů odvolacích. Vrchní soudy pak fungovaly jako soudy poslední instance ve věcech, kdy okresní soudy rozhodovaly v prvním stupni a krajské soudy ve druhém stupni.

Další odlišnost tkví v nařízení jednání u dovolacího soudu. Podle současného znění zákona se uplatní zásada neveřejnosti: „Dovolací soud rozhodne o dovolání bez jednání. Považuje – li to za vhodné nebo provádí – li se dokazování, nařídí k projednání dovolání jednání“ (§ 243a odst. 1 o. s. ř.).

Kritika zákona č. 519/1991 Sb. byla v několika otázkách celkem rozsáhlá a týkala se hned několika bodů. Podle ustanovení § 241 odst. 1 dovolatel musí být obligatorně zastoupen advokátem nebo komerčním právníkem. Nebylo ovšem výslovně stanoveno, zda to platí pro celé dovolací řízení. Jiný nedostatek bychom mohli spatřovat v tom, že náš zákonodárce

³² BULÍN, Hynek. Dovolání v občanském soudním řízení podle novelizovaného občanského soudního řádu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1995, roč. 3, č. 4, s. 28 – 47.

nepřevzal z rakouského civilního řádu soudního nepřipustnost dovolání ve věcech bagatelních, tedy tehdy, pokud hodnota předmětu sporu nepřevyšuje určitou hranici. Bylo nutné se zamyslet nad tím, zda dovolání mělo být připuštěno i proti potvrzujícím rozhodnutím odvolacího soudu v rámci sjednocování judikatury v případech podobně právně složitých, kdy šlo o značný majetek a v důsledku toho tak zajistit výběrovost řízení. Další nedostatky byly spatřovány v postupu odvolacího soudu při věcném rozhodování, v otázce vázanosti odvolacího soudu uplatněnými důvody, ve formách rozhodnutí, v neexistenci suspenzivního účinku na právní moc a vykonatelnost napadeného rozhodnutí, a konečně také decentralizaci odvolacího soudnictví.

3.3 Zákon č. 238/1995 Sb.

Tato novela občanského soudního řádu zasáhla do institutu dovolání poměrně podstatně. Ke změnám došlo v oblasti příslušnosti soudu, který o dovolání rozhoduje, v oblasti přípustnosti dovolání, v oblasti vázanosti odvolacího soudu podaným dovoláním. Dále došlo ke změně týkající se zásady ústnosti a u dovolání proti potvrzujícímu rozsudku soudu odvolacího.

Dovolání je postaveno na určitých principech. Jsou jimi:

- právo podat dovolání má jedině účastník řízení,
- podání dovolání je vázáno lhůtou, která činí 1 měsíc a běží od právní moci rozhodnutí odvolacího soudu,
- dovolání se omezuje na konkrétně určená pravomocná rozhodnutí soudu odvolacího,
- tato rozhodnutí se přezkoumávají jen z výslovně stanovených důvodů,

- pro rozhodování se uplatní kasační princip.³³

Zásah do právní úpravy dovolání ovšem nebyl takový, aby přestalo být mimořádným opravným prostředkem. Cílem novely provedené zákonem č. 238/1995 Sb., bylo spíše institut dovolání upřesnit. Dovolání je nadále nositelem dvou opravných prostředků a zahrnuje v sobě i žalobu pro zmatečnost. To se změnilo až díky novele provedené zákonem č. 30/2000 Sb. Můžeme tedy konstatovat, že tyto provedené změny byly jen dílčího charakteru.

První podstatnou změnou, kterou nám novela z roku 1995 přinesla, byla tzv. centralizace dovolání. Jak je uvedeno výše, bylo na překážku zájmu sjednocování soudní judikatury, když o dovolání rozhodoval nejen Nejvyšší soud, ale i soudy vrchní. K Nejvyššímu soudu se dovolání nepodávalo často. Záleželo na tom, zda v první instanci rozhodoval soud okresní či krajský. Je tedy pochopitelné, že zákonodárce od 1. 1. 1996 svěřil rozhodování o dovolání pouze do rukou Nejvyššího soudu, který je také oprávněn posoudit, zda má potvrzující rozhodnutí soudu odvolacího po právní stránce zásadní význam. Obdobně je tomu i v trestním právu, kdy podle ustanovení § 265c trestního řádu soudem, který rozhoduje o všech dovoláních, je soud Nejvyšší. Teorie trestního práva procesního zakotvuje tzv. centralizovaný devolutivní účinek, což znamená, že o všech podáních stejného druhu, ať již ve druhém stupni rozhodoval vrchní či krajský soud, rozhoduje zde soud jediný.³⁴

Změna příslušnosti soudu, který o dovolání rozhoduje, měla také vliv na vrchní soudy, jelikož ty se staly nyní pouze soudy odvolacími. Apelační a kasační působnost Nejvyššího soudu a vrchních soudů byla oddělena a Nejvyšší soud se tak stal jediným soudem, který bude nadále o dovoláních rozhodovat.³⁵

Další změnou, která nám zmiňovaná novela přinesla, bylo nové znění § 239 odst. 2 o. s. ř., který uváděl: „Nevyhoví – li odvolací soud návrhu účastníka na vyslovení přípustnosti dovolání, který byl učiněn nejpozději před vyhlášením potvrzujícího rozsudku nebo před vyhlášením (vydáním) usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, je dovolání podané tímto účastníkem přípustné, jestliže odvolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí

³³ SCHELLEOVÁ, Ilona. Dovolání v civilním řízení včera a dnes. *Bulletin advokacie*, 1997, č. 6 - 7, s. 27 - 28.

³⁴ SEKVARD, Ondřej. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Orac, 2004, s. 36.

³⁵ MELICHAROVÁ, Dita. Naděje právní vědy. Býkov 2006. *Dovolání – vývoj právní úpravy a návrhy de lege ferenda*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 345 - 359.

odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam.“ Tato změna týkající se dovolání proti potvrzujícímu rozhodnutí odvolacího soudu majícího po právní stránce zásadní význam vyřešila problém, kdy názor nižšího soudu byl závazný pro soud vyššího stupně. Bylo jisté nutné tuto změnu přijmout v rámci sjednocování soudní judikatury, i když se setkala s kritikou shledávanou v tom, že účastníci budou dovolání podávat i tam, kde to nebude mít význam.

Další změna se týkala původního ustanovení § 237 odst. 2 o. s. ř., které umožňovalo podat dovolání proti rozsudkům, kterými bylo vysloveno, že se manželství rozvádí, že je neplatné nebo že není.

Novela provedená zákonem č. 238/1995 Sb. však nezůstala jen u těchto změn, podstatnou novotou v oblasti přípustnosti dovolání bylo stanovení peněžité hodnoty předmětu sporu, která pokud nebyla dosažena, spor se považoval za bagatelní a dovolání nebylo přípustné. Tato hodnota byla stanovena částkou 20.000,- Kč a 50.000,- Kč v obchodních věcech. Takové omezení předmětu dovolání nazýváme *ratione valoris* a znal ho již rakouský civilní řád soudní. Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu, dovolání by mělo být přípustné jen v případech, kdy předmětem sporu je finanční hodnota významnější. Toto hodnotové omezení známe i ze současné platné právní úpravy. V případě, kdy by bylo zasaženo do ústavně zaručených práv a svobod jednotlivce, je možné podat ústavní stížnost k Ústavnímu soudu.³⁶

K další změně došlo i v oblasti vázanosti soudu podaným dovoláním. Dovolací soud je od účinnosti novely vázán uplatněnými důvody tak, že přezkoumává napadené rozhodnutí pouze z důvodů, které uplatnil dovolatel v podaném dovolání. Právní úprava dovolání, které bylo založeno výlučně na zásadě vázanosti podaným dovoláním, byla přepracována. Dovolatel tedy vymezuje rozsah přezkumné činnosti odvolacího soudu a právní zástupci dovolatelů nesou větší odpovědnost za podané dovolání.³⁷

U odvolacího soudu byla v rámci prováděných změn zavedena zásada písemnosti řízení. Podle ustanovení § 243a odst. 1 o. s. ř. dovolací soud rozhodne o dovolání bez jednání,

³⁶ MELICHAROVÁ, Dita. Naděje právní vědy. Býkov 2006. *Dovolání – vývoj právní úpravy a návrhy de lege ferenda*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 345 - 359.

³⁷ MELICHAROVÁ, Dita. Naděje právní vědy. Býkov 2006. *Dovolání – vývoj právní úpravy a návrhy de lege ferenda*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 345 - 359.

předseda senátu jednání nařizuje, pokud provádí dokazování, nebo pokud to uzná za vhodné. Tato problematika byla ovšem často kritizována, jelikož neodpovídá základním procesním principům.³⁸ Zakotvení zásady písemnosti namísto zásady veřejnosti bylo odůvodněno tím, že těžiště práce u Nejvyššího soudu spočívá v přezkumu správnosti právních závěrů soudu odvolacího a ve studiu spisového materiálu. Skutkové zjišťování totiž dovolací soud zpravidla neprovádí. Je pravdou, že pokud je dovolání projednáno bez nařízeného ústního jednání, přispěje to k urychlení řízení, ovšem stále zůstává otevřena otázka, zda neveřejnost dovolacího řízení je v souladu se základními principy civilního řízení.³⁹

3.4 Zákon č. 30/2000 Sb.

Občanský soudní řád byl od roku 1990 již mnohokrát novelizován. Novela provedená zákonem č. 30/2000 Sb., s účinností od 1. ledna 2001, představuje zásadní změnu nejen v právní úpravě dovolání, ale v celém civilním řízení. Jistě proto bývá považována za rekodifikaci civilního procesu.

Významným zdrojem nového znění občanského soudního řádu se stal nesporně civilní soudní řád, což je zřejmé zejména v právní úpravě týkající se opravných prostředků. Autoři novely se snažili uvést civilní proces do jeho původní podoby před rokem 1950.⁴⁰ Podle důvodové zprávy k této novele je cílem nové úpravy dovolání sjednocování judikatury prostřednictvím rozhodování dovolacího soudu.

3.4.1 Lhůta

³⁸ HARTMANOVÁ, Hana. Realizace zásady veřejnosti a hospodárnosti v o. s. ř. ve vztahu k dovolání. *Právní rozhledy*, 1999, roč. 7, č. 9, s. 472 - 474.

³⁹ MELICHAROVÁ, Dita. Naděje právní vědy. Býkov 2006. *Dovolání – vývoj právní úpravy a návrhy de lege ferenda*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 345 - 359.

⁴⁰ MELICHAROVÁ, Dita. Naděje právní vědy. Býkov 2006. *Dovolání – vývoj právní úpravy a návrhy de lege ferenda*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 345 - 359.

Lhůta, ve které je možné dovolání uplatnit, se oproti původní jednoměsíční lhůtě prodlužuje na dva měsíce. Tato lhůta začíná běžet od doručení rozhodnutí a v případě, kdy byl dovolatel nesprávně poučen, je možné tuto lhůtu prodloužit. Pokud dovolatel nebyl vůbec poučen nebo byl poučen nesprávně o tom, že dovolání není přípustné, je možné jej podat ještě ve lhůtě 4 měsíců. Nově může dovolatele zastupovat notář, a to v rozsahu jeho oprávnění, které vyplývá z notářského řádu. Rozdíl mezi předchozí a touto novou úpravou tkví v tom, že lhůta jednoho měsíce se počítala od právní moci rozhodnutí odvolacího soudu, kdežto podle novely běží lhůta od doručení rozhodnutí odvolacího soudu.

3.4.2 Přípustnost dovolání

Další velká změna provedená výše zmiňovanou novelou se týkala přípustnosti dovolání, s čímž souvisí i zavedení žaloby pro zmatečnost do platné právní úpravy. Podle dosavadního znění zákona byly vady zmatečnosti důvodem k podání dovolání nebo důvodem pro obnovu řízení, což se v praxi neosvědčilo, jelikož obnova řízení je prostředek, kterým se zjednává náprava skutkového stavu věci, který v původním řízení nemohl být náležitě zjištěn. Cílem dovolání je přezkoumat rozhodnutí odvolacího soudu, zda jsou jeho právní, případně skutkové závěry správné s ohledem na sjednocování soudní judikatury. Pokud došlo ke zmatečnosti řízení, je nutné rozhodnutí z tohoto důvodu zrušit, což často předpokládá dokazování. Vzhledem k tomu, že o dovolání rozhoduje Nejvyšší soud, není účelné, hospodárné a často ani možné, aby tak tento soud činil.⁴¹

„Zavedení žaloby pro zmatečnost umožní přijmout takové změny v úpravě dovolání, které dovolacímu soudu usnadní, aby se jeho rozhodování mohlo stát základním prostředkem ke sjednocování rozhodovací činnosti obecných soudů.“⁴²

Přípustnost dovolání je stále založena na kombinovaném pojetí. To znamená, že dovolání je přípustné proti rozhodnutím, která jsou taxativně uvedena v ustanoveních § 237 – 239 o. s. ř. a kumulativně musí být dán jeden ze tří dovolacích důvodů obsažených v ustanovení § 241a odst. 2, 3 o. s. ř.

„Z poslední judikatury Nejvyššího soudu je patrná tendence ke zpřísnění náležitostí dovolání co do uvedení a specifikace dovolacího důvodu. Advokát by proto měl v dovolání

⁴¹ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. Novelizovat ještě jednou občanský soudní řád? *Právní rozhledy*, 1999, roč. 7, č. 3, s. 112.

⁴² BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. Novelizovat ještě jednou občanský soudní řád? *Právní rozhledy*, 1999, roč. 7, č. 3, s. 112.

nejen označit některý z dovolacích důvodů, nýbrž především popsat či konkretizovat okolnosti, z nichž usuzuje, že určitý dovolací důvod je dán.⁴³

Rozhodnutí, proti kterým je dovolání přípustné, můžeme rozdělit do čtyř skupin:

- meritorní rozsudky nebo usnesení odvolacích soudů, kterými se rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdilo nebo změnilo,
- usnesení, která mění nebo potvrzují usnesení soudu prvního stupně o žalobě na obnovu nebo o zamítnutí návrhu na změnu v řízení o obnovu řízení,
- potvrzující a měnící usnesení v konkurzním a vyrovnacím řízení, rozhodnutí o žalobě o zmatečnost a v případech v exekučním řízení,
- usnesení mající zásadní význam pro řízení před soudem prvního stupně nebo která se podstatně dotýkají procesních práv účastníků.⁴⁴

3.4.3 Poučení a odůvodnění

Z nového znění ustanovení § 157 odst. 1 o. s. ř. a § 169 odst. 1 o. s. ř. (účinná od 1. 1. 2001), je zřejmé, že písemné vyhotovení každého rozhodnutí musí obsahovat poučení o přípustnosti opravného prostředku, dále o lhůtě a místu k jeho podání. Poučovací povinnost odvolacího soudu totiž nebyla výslovně upravena, z čehož vznikaly některé problémy. K dané problematice se v souvislosti s dovoláním vyjádřil i Ústavní soud v několika svých nálezech. Stěžovatel podal ústavní stížnost proti usnesení Nejvyššího soudu, kterým bylo dovolání pro opožděnost odmítnuto. Dovolání bylo v daném případě přípustné podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a), ale stěžovatel nebyl odvolacím soudem o možnosti podat dovolání poučen. Ústavní soud došel k závěru, že podání dovolání není vázáno na splnění další podmínky. O tom, zda účastník podá dovolání či nikoliv, rozhodne on sám, aniž by byl jakkoliv vázán stanoviskem soudu. Ústavní soud proto vyslovil názor, že v případech, kdy podání dovolání záleží výlučně na rozhodnutí účastníka řízení, je soud povinen účastníka poučit. Poučovací povinnost zde vyplývá nejen z obecného ustanovení § 5 o. s. ř.,

⁴³ ŠNAJDEROVÁ, Kamila. Některé změny v právní úpravě dovolání po novele o.s.ř. č. 30/2000 Sb. účinné od 1. 1. 2001. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 11 - 12, s. 22.

⁴⁴ MACKOVÁ, Alena. Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 8, s. 35 - 36.

ale i z Listiny základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku, konkrétně článku 36 odst. 1.⁴⁵

Jinou podstatnou změnou, ke které došlo, bylo zrušení ustanovení § 243c odst. 2 o. s. ř. Ústavním soudem.⁴⁶ Toto ustanovení se vztahovalo k usnesení o odmítnutí dovolání, které nemuselo být odůvodněno, poněvadž bylo nepřípustné podle § 237 odst. 1 písm. c), anebo pokud bylo dovolání odmítnuto podle § 243b odst. 1 o. s. ř. Hlavním důvodem pro tento postup bylo odstranit zbytečné průtahy v činnosti soudů, zjednodušit postup Nejvyššího soudu, aby rozhodoval v přiměřené době. Ústavní soud ve svém nálezu vyslovil názor, že odmítat dovolání bez odůvodnění, za účelem rozhodování soudů v přiměřené době, je legitimní, ovšem podle přesvědčení Ústavního soudu neobstojí. Účastník dovolacího řízení je omezen ve svém právu dozvědět se, z jakého důvodu Nejvyšší soud rozhodl daným způsobem, což může ve vztahu ke stanovenému cíli přispět k včasnosti rozhodování jen minimálně, pokud vůbec. Nejvyšší soud není tedy poskytnutím odůvodnění natolik zatížen, aby to mohlo mít vliv na celkovou délku soudního řízení, ovšem omezení práv účastníka je na druhé straně nepřiměřené sledovanému cíli.

Ústavní soud vyjádřil požadavky na rozhodování obecných soudů ve většině svých rozhodnutí. Například uvedl, že nezávislost rozhodování se uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec je vyjádřen v principech řádného a spravedlivého procesu a vyplývá z čl. 36 a násl. LZPS. Povinnost soudů, aby své rozsudky odůvodňovaly je principem, který představuje součást práva na spravedlivý proces a zároveň vylučuje libovůli soudů při rozhodování. Pokud je právní argumentace nedostatečně zdůvodněna a vyložena, vede to k pochybnostem o přesvědčivosti a úplnosti rozhodnutí, což je v rozporu se samotným účelem soudního řízení a se zásadami spravedlivého procesu vyplývajícími ze zmiňovaného článku 36 LZPS. Všechny tyto důvody vedly Ústavní soud ke zrušení ustanovení § 243c odst. 2 o. s. ř., jelikož je v rozporu s principy právního státu, vyplývajícími z Ústavy, jakož i s principem rovnosti, vyplývajícími z Listiny základních práv a svobod.⁴⁷

⁴⁵ nález Ústavního soudu ze dne 31. 5.1994, sp. zn. III. ÚS 65/93

⁴⁶ nález Ústavního soudu ze dne 11. 2.2004, sp. zn. IV. ÚS 582/2004

⁴⁷ MELICHAROVÁ, Dita. Naděje právní vědy. Býkov 2006. *Dovolání – vývoj právní úpravy a návrhy de lege ferenda*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 345 - 359.

3.4.4 Dovolací řízení a rozhodování o dovolání

Pro činnost soudu prvního stupně v dovolacím řízení byl zaveden nový právní postup, který platí obdobně pro řízení o dovolání. Soud prvního stupně se účastní na dovolacím řízení zejména tím, že zkoumá, zda dovolání bylo podáno včas, zda jsou dány procesní podmínky, činí úkony směřující k odstranění vad a opatřuje důkazní prostředky. Dovolatel nadále musí být povinně právně zastoupen a v případech, kdy by bylo dovolání podáno, aniž byla splněna podmínka povinného zastoupení, soud postupuje tak, že dovolateli stanoví lhůtu, ve které má tento požadavek splnit. V této lhůtě je také možné doplnit rozsah nebo důvody dovolání.⁴⁸ Dovolací soud má v řízení o dovolání novou povinnost, a to přihlídnout k vadám zmatečnosti i k jiným vadám, které by mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci i v případě, kdy nebyly dovolatelem uplatněny. Nejvyšší soud je také nově oprávněn rozhodnout o tom, aby věc v dalším řízení projednal a rozhodl jiný senát nebo samosoudce nebo jiný odvolací soud, popř. jiný soud prvního stupně.

⁴⁸ MACKOVÁ, Alena. Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 8, s. 36 - 37.

4 Přípustnost dovolání dle současné právní úpravy

Otázka přípustnosti dovolání je základní podmínkou, která musí být splněna k tomu, aby dovolací soud mohl o dovolání jednat a zákonem stanoveným způsobem o něm rozhodnout. Zákonodárce při vymezení přípustnosti tohoto mimořádného opravného prostředku vycházel ze dvou principů, kterými jsou zásada univerzality a zásada diformity. Význam zásady univerzality tkví v tom, že dovolání je za určitých podmínek možné podat proti všem rozhodnutím odvolacího soudu, kdežto zásada diformity představuje přípustnost dovolání v případech, kdy rozhodnutí soudu prvního stupně a odvolacího soudu jsou rozdílná. Obě zásady mají svá omezení. Zásada univerzality spočívá v omezení možnosti podat dovolání proti všem rozhodnutím odvolacího soudu tehdy, pokud trpí vadami, které jsou v zákoně výslovně uvedeny a mají za následek, že rozhodnutí nemůže již nadále požívat ochrany. Zásada diformity je naproti tomu omezena faktem, že dovolání je nepřípustné ve věcech upravených zákonem o rodině a proti vedlejším výrokům a některým procesním rozhodnutím.⁴⁹

Přípustnost dovolání je vázána na zákonem stanovené podmínky, přičemž je zachována tzv. kombinovaná přípustnost dovolání. Tato kombinovanost znamená, že se musí jednat o některé z rozhodnutí podle ustanovení § 237 o. s. ř. až 239 o. s. ř. a kumulativně musí být dán některý z dovolacích důvodů, které jsou uvedeny v ustanovení § 241a odst. 2, resp. odst. 3 o. s. ř.⁵⁰

„Vždyť přípustnost dovolání je formální branou, stanovící požadavky, jejichž naplnění v první řadě podmiňuje vlastní přezkum rozhodnutí podle dovolacích důvodů.“⁵¹

4.1 Předmět dovolání

Kromě principů univerzality a diformity se jeví jako další omezující, ale důležitý požadavek přípustnosti dovolání princip výjimečnosti. Z ustanovení občanského soudního

⁴⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona. Dovolání v civilním řízení včera a dnes. *Bulletin advokacie*, 1997, č. 6 - 7, s. 28.

⁵⁰ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 491.

⁵¹ DAVID, Ludvík. Řešení právní otázky v rozporu s hmotným právem – Achillova pata přípustnosti dovolání. *Právník*, 2003, č. 10, s. 12 - 15.

řádu můžeme usoudit, že dovolání jako mimořádný opravný prostředek má povahu exkluzivní, když ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. stanoví, že dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.⁵²

Dovolání směřuje proti pravomocným rozhodnutím odvolacího soudu, pokud byly vydány v odvolacím řízení. Je zásadně přípustné napadnout jak rozsudek, tak i usnesení. Dovolání i odvolání mají společné, že jimi můžeme napadat pouze výroky rozhodnutí, nikoliv jejich důvody, protože pouze výroky nabývají právní moci. Pokud by dovolání směřovalo pouze proti důvodům rozhodnutí odvolacího soudu, nebylo by přípustné. V případě, kdy by účastník řízení napadal důvody rozhodnutí a současně se domáhal zrušení výroku napadeného rozhodnutí, může být dovolání přípustné, pokud bude vyhovovat dalším podmínkám přípustnosti.

Z dikce zákona je možné dovodit, že dovoláním není možné napadat rozhodnutí soudu prvního stupně, jelikož pro tyto účely nám slouží odvolání jako řádný opravný prostředek. Pokud bylo dovoláním napadeno rozhodnutí soudu prvního stupně, Nejvyšší soud by v souladu s ustanovením § 104 odst. 1 o. s. ř. řízení pro nedostatek jeho funkční příslušnosti zastavil, jelikož by se jednalo o neodstranitelný nedostatek podmínky řízení.

4.2 Objektivní přípustnost dovolání

„Objektivní přípustnost dovolání vystihuje kvalifikovanou nejistotu v rozhodování, přípustnost subjektivní reflektuje stav procesní újmy, jež konečným výsledkem sporu nastala v osobě určitého účastníka.“⁵³ Objektivní přípustnost stanovuje kritéria, podle kterých je dovolání přípustné bez ohledu na to, který konkrétní účastník je oprávněn dovolání podat. Tyto podmínky jsou stanoveny v ustanoveních § 237 o. s. ř. až § 239 o. s. ř., a to s ohledem na ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. Podle objektivní přípustnosti dovolání můžeme rozlišovat dovolání ve věci samé, dovolání, které nemá povahu meritorního rozhodnutí a dovolání proti některým jiným usnesením soudu odvolacího.

4.2.1 Přípustnost dovolání proti rozhodnutí ve věci samé § 237

⁵² DAVID, Ludvík. Řešení právní otázky v rozporu s hmotným právem – Achillova pata přípustnosti dovolání. *Právník*, 2003, č. 10, s. 12 – 15.

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2001, sp. zn. 20 Cdo 1454/99

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. je založena na tzv. diformitě rozsudku odvolacího s rozsudkem soudu první instance. Jedná se o přípustnost nenárokovou, čili takovou, která nezávisí na posouzení dovolacího soudu. Jde o to, že dovoláním byl napaden meritorní rozsudek odvolacího soudu, kterým bylo rozhodnutí soudu první instance změněno. Odvolací soud napadené rozhodnutí změnil, jelikož vyslovil na věc odlišný právní názor, a proto je nutné, aby se věc dále řešila před Nejvyšším soudem. Nesouhlasným rozsudkem je takový rozsudek, ve kterém byly okolnosti významné pro rozhodnutí věci posouzeny oběma soudy rozdílně, což má za následek odlišné stanovení práv a povinností účastníkům řízení. Pokud by odlišné posouzení nemělo vliv na stanovení obsahu práv a povinností účastníků řízení, i přesto, že odvolací soud posoudil věc po právní stránce odlišně než soud první instance, jednalo by se o rozsudek svou povahou potvrzující.⁵⁴

V ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) je upraven případ tzv. skryté diformity, rovněž se jedná o přípustnost nenárokovou. Jde o to, že bylo podáno dovolání proti meritornímu rozhodnutí odvolacího soudu, kterým tento soud potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně, soud prvního stupně ovšem rozhodl jinak než ve svém dřívějším rozhodnutí, protože byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí soudu první instance zrušil. Skrytá diformita předpokládá stav, kdy soudy prvního i druhého stupně rozhodovaly opakovaně. Soud druhé instance vyjadřuje svoji autoritu tím, že donutí soud prvního stupně, aby rozhodl jinak než ve svém původním rozhodnutí, jelikož je vázán názorem soudu odvolacího. Soud druhého stupně potvrdí rozsudek soudu prvního stupně, který znovu rozhodl ve věci, ovšem rozdílně než v původním rozhodnutí, jelikož odvolací soud jeho původní rozhodnutí zrušil a věc mu vrátil, aby o ní znovu rozhodl. Pro přípustnost dovolání je důležité, aby odlišnost dřívějšího a pozdějšího rozhodnutí soudu první instance byla právě důsledkem toho, že soud prvního stupně byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který tento soud vyslovil ve svém zrušovacím rozhodnutí.

Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) je dovolání přípustné proti rozsudku i usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci po právní stránce zásadní význam.

Je nutné, abychom za rozhodnutí, která mají po právní stránce zásadní význam, považovali zejména ta, která se odchyľují od ustálené judikatury nebo přináší judikaturu

⁵⁴ DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František a kol. *Občanský soudní řád komentář- 2. díl. 1. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1214 – 1216.

novou s možným dopadem na rozhodování soudů v obdobných případech. Posouzení, zda právní stránka případu má zásadního význam, je věcí nezávislého soudního rozhodnutí, které není předmětem přezkumu ze strany Ústavního soudu.⁵⁵

Pojem „rozhodnutí po právní stránce zásadního významu“ je součástí platné právní úpravy od roku 2001 a je dále konkretizován v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř.: rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší – li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má – li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak. Do účinnosti novely provedené zákonem č. 30/2000 Sb., totiž náležela pravomoc vyslovit přípustnost dovolání soudům odvolacím.⁵⁶

Předpokladem úspěchu ve věci je správné formulování této právní otázky účastníky řízení, resp. jejich právními zástupci. Povinné zastoupení má předejít zahlcení Nejvyššího soudu nekvalifikovanými dovoláními ze strany laiků. Ne však každý advokát je schopen právní otázku správně formulovat. Nejvyšší soud posuzuje, zda rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam, a zkoumá pouze právní otázky, které dovolatel ve svém návrhu označil. Nejvyšší soud posuzuje jako předběžnou otázku, zda se jedná o rozhodnutí zásadního právního významu, v takovém případě dovolání připustí. Jedná se o přípustnost nárokovou, závislou na posouzení samotným dovolacím soudem.⁵⁷ Vzhledem k vázanosti Nejvyššího soudu dovolacími důvody (§ 243 odst. 2 o. s. ř.) a tedy jeho vázanosti účastníkem resp. jeho právním zástupcem nastolenou právní otázkou musí často položené právní otázky dotvářet, aby splnil svůj úkol - sjednocovat soudní judikaturu. Pokud Nejvyšší soud shledá, že dovolání není podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) přípustné, odmítne jej usnesením, které je ovšem povinen odůvodnit.⁵⁸

Změna právní úpravy měla za následek obrovský nárůst počtu podaných dovolání a tedy přetížení civilního kolegia Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud napravuje chyby nižších soudů, ať už mají povahu hmotněprávní či procesní, tyto chyby vyplývají zejména z jejich různých rozhodnutí. *De lege ferenda* je vhodné upravit přípustnost dovolání tak, aby byla

⁵⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 8. 1995, sp. zn. III. ÚS 181/95

⁵⁶ Od účinnosti novely č. 7/2009 Sb., se do § 237 odst. 3 místo slov „odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem“ se vkládají slova „soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak“.

⁵⁷ Usnesení nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Cdon 437/97

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 11. února 2004, sp. zn. IV. ÚS 582/2004

sjednocovací a nápravná funkce Nejvyššího soudu co nejvíce vyvážená a tento soud by na základě jednoduché a rozumné právní úpravy měl větší míru procesní diskrece.⁵⁹

4.2.2 Omezení přípustnosti dovolání

I když by dovolání splňovalo podmínky přípustnosti podle ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř., občanský soudní řád v ustanovení § 237 odst. 2 o. s. ř. taxativně vyjmenovává tři kategorie věcí, v nichž dovolání není přípustné. První kategorií jsou tzv. finanční limity – dovolání není přípustné ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění, které nepřevyšuje 50.000,- Kč a v obchodních věcech pak částku 100.000,- Kč, přičemž k příslušenství pohledávky není přihlíženo.⁶⁰ Dále se jedná o tzv. limity věcné, upravené v ustanovení § 237 odst. 2 písm. b), c) o. s. ř., kdy dovolání není přípustné ve věcech upravených zákonem č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů, z čehož plynou některé výjimky - pokud jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu, o určení nebo popření rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení. Podání dovolání je podle ustanovení § 237 odst. 2 písm. c) o. s. ř. vyloučeno ve věcech mezinárodních únosů dětí podle mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu (Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodního únosu dětí), nebo podle přímo použitelného předpisu Evropských společenství.

Stanovení peněžních limitů má jistě své výhody i nevýhody. Omezení přípustnosti dovolání *ratione valoris* mělo zcela určitě za význam redukovat množství podaných dovolání, která vzhledem k malé peněžité hodnotě jsou považována za zdánlivě méně významná. Svou omezující povahou má předejít tomu, aby nedošlo k přetížení Nejvyššího soudu podanými dovoláními. Dvojinstančnost řízení má v těchto bagatelních věcech zdánlivě zajistit správnost rozhodnutí. Naproti tomu by mohlo být ale namítáno, že účastník řízení by měl mít i přesto možnost podat opravný prostředek v rámci zájmu na odstranění nesprávných a nespravedlivých rozhodnutí i v případě, kdy předmět sporu nedosáhne stanovené hranice.

⁵⁹ DAVID, Ludvík. Právní otázka: naděje nebo prokletí českého Nejvyššího soudu v civilních sporech? Jermanová, Masopust. *Sborník z konference Metamorfózy práva ve střední Evropě*. Znojmo: Ústav státu a práva ČAV Praha a Právnická fakulta Západočeské Univerzity v Plzni, 2008, s. 130 – 135.

⁶⁰ V původním znění zákona se jednalo o částky 20.000,- Kč a 50.000,- Kč v obchodních věcech, novela provedená zákonem č. 7/2009 Sb., tuto hranici zvýšila, těmito novými částkami se posuzuje přípustnost dovolání až ode dne účinnosti zmíněné novely.

4.2.3 Přípustnost dovolání podle § 238

Ustanovení § 238 o. s. ř. upravuje přípustnost dovolání proti některým rozhodnutím odvolacích soudů, které byly vydány v řízení o žalobě na obnovu řízení a v řízení po jejím povolení, jedná se o přípustnost nárokovou. Pro přípustnost dovolání v těchto věcech zde platí v podstatě stejná omezení, která jsou uvedena v ustanovení § 237 odst. 2 o. s. ř. Přípustnost dovolání se zde vztahuje výlučně na usnesení, která jsou zde taxativně vyjmenovaná:

Podle ustanovení § 238 odst. 1 o. s. ř. je dovolání přípustné proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto:

- o žalobě na obnovu řízení
- o zamítnutí návrhu na změnu rozhodnutí (§ 235h odst. 1 věta druhá o. s. ř.).

Tato usnesení považujeme za rozhodnutí ve věci samé. Podle výše citovaného ustanovení nelze ovšem posuzovat přípustnost dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým bylo změněno či potvrzeno rozhodnutí soudu první instance ve věci samé vydané v řízení po povolení obnovy a kterým se nahrazuje původní rozhodnutí. Zde by bylo nutné postupovat podle ustanovení § 237 o. s. ř.⁶¹

4.2.4 Přípustnost dovolání podle § 238a

Toto ustanovení obsahuje přípustnost dovolání proti usnesením ve věcech insolvenčního řízení, žalob pro zmatečnost a výkonu rozhodnutí. Přípustnost dovolání je nároková a vztahuje se na usnesení odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto:

- v insolvenčním řízení,⁶²
- o žalobě pro zmatečnost,

⁶¹ DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František a kol. *Občanský soudní řád komentář- 2. díl*. 1.vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1226.

⁶² Dovolání v insolvenčním řízení je přípustné jen proti rozhodnutím soudu odvolacího, kterými byla změněna nebo potvrzena usnesení soudu první instance majícího pro účely posouzení přípustnosti dovolání povahu rozhodnutí ve věci samé.

- ve věcech zastavení výkonu rozhodnutí,⁶³
- ve věci udělení příklepu ve výkonu rozhodnutí,
- o rozvrhu rozdělované podstaty ve výkonu rozhodnutí,
- o povinnostech vydražitele uvedeného v § 336m odst. 2 (§ 336 n) a v § 338 za odst. 2 o. s. ř.

Pro všechna výše uvedená usnesení platí, že dovolání je proti nim přípustné vždy, pokud jde o měnící se usnesení nebo usnesení skrytě diformní. Pokud jde o potvrzující usnesení, proti kterému není dovolání přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b), je možné dovolání podat, jestliže se jedná o usnesení, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, ale pouze z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. U usnesení uvedených v ustanovení § 238a o. s. ř. není podstatné určení částky, o kterou v řízení jde, a neuplatní se tedy hodnotové omezení uvedené v ustanovení § 237 odst. 2 o. s. ř., které je již z povahy věci vyloučeno.⁶⁴

4.2.5 Přípustnost dovolání proti usnesením nemeritorní povahy § 239

Pro přípustnost dovolání podle ustanovení § 239 o. s. ř. je charakteristické, že taxativně vyjmenovává usnesení, která nemají sice meritorní povahu, ale dovolání je proti nim přípustné. Jde o přípustnost nárokovou. Proti jiným usnesením, než která jsou v tomto ustanovení vyjmenována, dovolání podat nelze. Jedná se především o usnesení, která se významným způsobem dotýkají procesních práv účastníků, a odvolací soud jimi deklaruje existenci neodstranitelných nedostatků podmínek řízení, což by v případě omylu odvolacího soudu, mohlo mít za následek způsobení výrazné újmy na procesních právech účastníka. Tato újma by mohla spočívat zejména v tom, že by účastníku byl znemožněn přístup k soudu a soud by se již touto věcí nemohl meritorně zabývat.⁶⁵ Dovolání je tedy podle ustanovení § 239 odst. 1 o. s. ř. přípustné proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo:

⁶³ Pokud ovšem nejde o řízení o výkon rozhodnutí k navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí podle mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu, nebo podle přímo použitelného předpisu Evropských společenství.

⁶⁴ DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František a kol. *Občanský soudní řád komentář- 2. díl. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1227 – 1229.

⁶⁵ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 3. vydání.* Praha: Linde Praha a.s., 2003, s. 706 - 707.

- rozhodnutí soudu prvního stupně zrušeno a řízení zastaveno, popřípadě věc byla postoupena orgánu, do jehož pravomoci náleží,
- v průběhu odvolacího řízení rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o zastavení řízení podle § 107 odst. 5 o. s. ř., o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka podle § 107 o. s. ř., o přistoupení dalšího účastníka podle § 92 odst. 1 o. s. ř., o záměně účastníka podle § 92 odst. 2 o. s. ř.

Ustanovení § 239 odst. 1 o. s. ř. obsahuje výčet usnesení, jimiž odvolací soud nerozhoduje o odvolání, nýbrž sám řeší ty procesní otázky, které v průběhu odvolacího řízení vyvstanou. Jedná se tedy o usnesení, kterými ve skutečnosti není přezkoumáváno rozhodnutí soudu první instance.⁶⁶

Dovolání je podle ustanovení § 239 odst. 2 o. s. ř. rovněž přípustné proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo:

- potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o zastavení řízení podle § 104 odst. 1 o. s. ř.,
- potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o zastavení řízení podle § 107 odst. 5 o. s. ř., o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka, o přistoupení dalšího účastníka a o záměně účastníka.

Rozdíl mezi jednotlivými odstavci spočívá v tom, že usneseními uvedenými v odstavci druhém odvolací soud rozhoduje o otázkách procesního charakteru, o kterých již soud prvního stupně rozhodl.

Novela provedená zákonem č. 7/2009 Sb. vložila do ustanovení § 239 odst. 3 o. s. ř. větu: „ustanovení § 237 odst. 1 a 3 o. s. ř. platí obdobně“, kterou posiluje právo úvahy Nejvyššího soudu. Přípustnost dovolání v ustanovení § 239 odst. 3 o. s. ř. je ponechána na jeho úvaze, zda rozhodne o tom, jestli má rozhodnutí po právní stránce zásadní význam. Tato věta omezuje přípustnost dovolání na případy zjevné a skryté diformity usnesení soudu

⁶⁶ DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František a kol. *Občanský soudní řád komentář- 2. díl. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1230 – 1232.

prvé instance i soudu druhé instance, a také na případy, kdy Nejvyšší soud dospěje k závěru, že usnesení odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam.

Dovolání je podle ustanovení § 239 odst. 3 o. s. ř. též přípustné proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo potvrzeno usnesení soudu první instance o odmítnutí návrhu. Výjimkou z tohoto ustanovení je, pokud byl odmítnut návrh na předběžné opatření podle ustanovení § 75a o. s. ř., § 75b o. s. ř. či návrh na zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví podle ustanovení § 78d o. s. ř.

Návrhem ve smyslu ustanovení § 239 odst. 3 o. s. ř. máme na mysli pouze návrh na zahájení řízení před soudem prvního stupně. Pokud by tento soud dovolání či dovolání odmítl, pak proti usnesení soudu druhého stupně, který takové usnesení soudu první instance potvrdil, není přípustné dovolání podat.⁶⁷

4.3 Subjektivní přípustnost dovolání

Stanovení tzv. subjektivních podmínek přípustnosti dovolání má za účel určit blíže okruh osob, které mají právo podat tento mimořádný opravný prostředek. Vzhledem k uplatnění zásady dispoziční, je podání dovolání zásadně v rukou účastníků řízení. Právo podat dovolání má tedy účastník nebo jeho právní zástupce a kterýkoliv ze samostatných nebo nerozlučných společníků. V případě samostatných společníků se účinky budou vztahovat pouze na toho účastníka, který dovolání podal, v případě nerozlučných společníků se budou vztahovat na všechny nerozlučné společníky, a to i v případě, kdy by dovolání bylo podáno jen jedním z nich.⁶⁸

Zákon v ustanovení § 240 o. s. ř. hovoří pouze o účastníkovi řízení, jistě ale k podání dovolání nebude oprávněna každá taková osoba. K podání dovolání je oprávněn pouze ten účastník, který byl v odvolacím řízení alespoň částečně neúspěšný, případně takový účastník, kterému byla způsobena jiná určitá újma na jeho právech.⁶⁹

Vedle účastníka řízení oprávněného k podání dovolání, je možné, aby tento opravný prostředek podal též právní nástupce účastníka⁷⁰, pokud by po rozhodnutí odvolacího soudu původní účastník ztratil způsobilost být účastníkem řízení. V případě tzv. singulární sukcese

⁶⁷ DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František a kol. *Občanský soudní řád komentář- 2. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1232.

⁶⁸ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. Vydání. Praha: Linde, 2008, s. 495.

⁶⁹ Ke srovnání usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2000, sp. zn. 31 Cdo 2675/99

⁷⁰ To jsou právní nástupci účastníka určení dle kritérií uvedených v § 107 odst. 2 a 3 o. s. ř.

na základě ustanovení § 107a o. s. ř., není možné, aby osoby, které se z tohoto důvodu staly procesními nástupci účastníka původního řízení, podaly dovolání. Postup podle ustanovení § 107 o. s. ř. je výslovně v dovolacím řízení vyloučen na základě ustanovení § 243c odst. 1 o. s. ř.

„Subjektivní přípustnost reflektuje stav procesní újmy, jež konečným výsledkem sporu nastala v osobě určitého účastníka. Tato újma se projevuje v poměření nejpříznivějšího výsledku, který odvolací soud mohl pro účastníka založit svým rozhodnutím a výsledku, který svým rozhodnutím skutečně založil. Z povahy dovolání jakožto mimořádného opravného prostředku plyne, že oprávnění je podat svědčí účastníku, v jehož neprospěch toto poměření vyznívá, je – li způsobena újma na základě dovolání odstranitelná tím, že dovolací soud toto rozhodnutí zruší.“⁷¹

Dalšími subjekty, které jsou oprávněny dovolání podat, jsou Státní zastupitelství a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, a to pouze v případě, kdy podaly návrh na zahájení řízení a mají tedy postavení účastníků řízení. V právní úpravě není výslovně stanoveno právo vedlejšího účastníka podat dovolání, soudní praxe proto dospěla k závěru, že tento subjekt výše uvedené oprávnění nemá.⁷²

Pokud dovolání podá subjekt, který není účastníkem řízení nebo nedisponuje subjektivními právy, Nejvyšší soud dovolání odmítne.

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2001, sp. zn. 20 Cdo 1454/99

⁷² DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František a kol. *Občanský soudní řád komentář- 2. díl. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1236.

5 Podání dovolání

Dovolání je procesně právní úkon, kterým sledujeme zahájení dovolacího řízení a jehož účelem je přezkoumat pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu s cílem dosáhnout jeho zrušení a opakovaného projednání věci před soudem prvního či druhého stupně.⁷³

Podání dovolání je v zákoně upraveno v ustanoveních § 240 – 241a o. s. ř., jedná se o souhrn podmínek, které je nutné splnit. Řadíme k nim především lhůtu, ve které je nutné dovolání podat, obecné a zvláštní náležitosti podání dovolání a zastoupení dovolatele.

5.1 Dovolací lhůta

Původní lhůta k podání dovolání, jakožto mimořádného opravného prostředku, činila jeden měsíc, což změnila novela provedená zákonem č. 30/2000 Sb. Nyní je možné dovolání podat ve lhůtě dvou měsíců, kdy počátek lhůty začíná plynout ode dne doručení rozhodnutí odvolacího soudu.

Tato lhůta je lhůtou procesní, což znamená, že stačí, pokud poslední den lhůty učiníme úkon u soudu nebo podání odevzdáme orgánu, který je povinen ho doručit. V případě, kdy by soud druhého stupně vydal opravné usnesení, běží nová dvouměsíční lhůta k podání dovolání od doručení opravného usnesení. Takovýto účinek ovšem nemají všechna opravná usnesení, týká se to pouze těch, jejichž opravou došlo k obsahové změně výroku a týká – li se výroku rozhodnutí odvolacího soudu.

Lhůta k podání dovolání je zároveň lhůtou zákonnou, není možné ji prodloužit ani její zmeškání prominout.

Pokud by rozhodnutí neobsahovalo poučení o dovolání, o lhůtě k jeho podání nebo o soudu, u kterého se podává, nebo by obsahovalo nesprávné poučení o tom, že dovolání není přípustné, je možné jej podat do čtyř měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu. Pokud tedy dovolatel podal dovolání po uplynutí dvouměsíční lhůty od doručení rozsudku

⁷³ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 19.

odvolacího soudu, je třeba jej považovat za včasné, pokud byl účastník nesprávně poučen soudem o delší než zákonné lhůtě a dovolání v takto stanovené lhůtě podal.⁷⁴

5.2 Obligatorní zastoupení dovolatele

Povinnost dovolatele být v dovolacím řízení zastoupen je zvláštní podmínkou tohoto řízení. Jestliže by tato podmínka splněna nebyla, jedná se o nedostatek odstranitelný, bez něhož ovšem není možné vydat rozhodnutí ve věci samé. Smyslem a účelem povinného zastoupení je účinná ochrana zájmů dovolatele, ale také zájem na plynulosti a rychlosti dovolacího řízení.

Podle ustanovení § 241 odst. 1 o. s. ř. není – li dále stanoveno jinak, musí být dovolatel zastoupen advokátem nebo notářem. Notář může dovolatele zastupovat jen v rozsahu svého oprávnění stanoveného zvláštními právními předpisy.

Notář má právo zastupovat dovolatele pouze v mezích stanovených notářským řádem ve smyslu ustanovení § 3 zákona č. 358/2000 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. Smysl obligatorního zastoupení plyne z povahy dovolacího řízení, ve kterém se přezkoumávají velmi náročné a složité právní otázky. Povinné zastoupení má za účel předejít přetížení Nejvyššího soudu neodborně podanými dovoláními. Tato podmínka je stanovena, protože předpokládáme pro právně nekvalifikovaného účastníka náročnost dovolacího řízení, která by mohla přesahovat jeho možnosti.⁷⁵

Občanský soudní řád uvádí taxativně výjimky z institutu obligatorního zastoupení v ustanovení § 241 odst. 2 o. s. ř. Obligatorní zastoupení nemusí mít fyzická osoba, která je dovolatelem a sama má právnické vzdělání, nebo v případě, kdy za dovolatele jako právnickou osobu jedná osoba, která právnické vzdělání má, ovšem i v takových případech nic nebrání dovolateli, aby se nechal zastupovat. Pokud by po řádně podaném dovolání již advokát dovolatele nezastupoval, nebrání to v dalším pokračování dovolacího řízení a meritornímu rozhodnutí o tomto opravném prostředku.

V případě, kdy si dovolatel zvolil jako zmocněnce advokáta až poté, co sám podal dovolání, považujeme podmínku povinného zastoupení za splněnou, pokud advokát nahradil

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 4. 2004, sp. zn. 26 Cdo 854/2003

⁷⁵ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 495 – 496.

či doplnil již učiněné podání svým vlastním, případně soudu sdělil, že s podáním zastoupeného účastníka se ztotožňuje.⁷⁶ Podmínka povinného zastoupení dovolatele v dovolacím řízení musí být splněna také u každého žalovaného, příp. žalobce samostatně (§ 91 o. s. ř.), což platí i tehdy, jde – li o solidárně zavázané manžele, z nichž jeden má právnické vzdělání.⁷⁷

Právnickým vzděláním osoby je myšleno vzdělání, které tato osoba získala na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo získala vysokoškolské vzdělání na právnické fakultě vysoké školy se sídlem na území bývalé České a Slovenské Federativní Republiky nebo jejích předchůdců, případně jej má osoba s nostrifikovaným zahraničním vysokoškolským právnickým vzděláním.⁷⁸

Jak již bylo zmíněno výše, v případě, kdy dovolatel zastoupen není, ačkoliv sám nemá právnické vzdělání nebo jej nemá osoba, která zastupuje právnickou osobu v dovolacím řízení, soud prvního stupně se nejdříve snaží o odstranění tohoto nedostatku způsobem, že dovolatele vyzve, aby si advokáta nebo notáře zvolil. V jiném případě může dovolatele či advokáta (notáře) vyzvat, aby jejich podání bylo potvrzeno nebo doplněno. Když dovolatel podmínku povinného zastoupení nespĺňuje, běží mu dovolací lhůta až do doby, kterou mu soud ke zvolení si zástupce stanovil. Dovolatel má možnost ještě před uplynutím této lhůty požádat o ustanovení zástupce na náklady státu, přičemž mu dovolací lhůta bude běžet až od právní moci usnesení, kterým soud o jeho žádosti rozhodne.⁷⁹ Pokud tento nedostatek není i přes výše uvedený postup odstraněn, dovolací řízení bude Nejvyšším soudem zastaveno, jelikož ustanovení § 241 odst. 1 o. s. ř. má povahu kogentní. Nedostatek spočívající v nesplnění podmínky obligatornosti zastoupení dovolatele je v souladu s ustanovením § 104 odst. 1 o. s. ř. vadou, která brání v dalším pokračování dovolacího řízení.

5.3 Náležitosti dovolání

O náležitostech dovolání se občanský soudní řád zmiňuje v ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř. Dovolání jakožto mimořádný opravný prostředek musí splňovat jak náležitosti obecné, tak i náležitosti zvláštní. Obecné náležitosti, které je nutné uvést v každém podání,

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 1999, sp. zn. 26 Cdo 1121/99

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2002, sp. zn. 29 Odo 402/2002

⁷⁸ DAVID, Ludvík, IŠTVÁNEK, František a kol. *Občanský soudní řád komentář - 2. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1240.

⁷⁹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 496.

jsou obsaženy v ustanovení § 42 odst. 4 o. s. ř. Těmito obecnými náležitostmi, které musí být v podání obsaženy, jsou:

- kterému soudu je určeno,
- kdo je činí,
- které věci se týká a co sleduje,
- podpis a datum.

Kromě náležitostí uvedených v ustanovení § 42 o. s. ř. je třeba, aby návrh obsahoval též další údaje podle ustanovení § 79 o. s. ř., zejména: jméno, příjmení, bydliště účastníků, případně rodná čísla účastníků (obchodní firmu nebo název a sídlo právnické osoby, označení státu a příslušné organizační složky státu, která za stát před soudem vystupuje), popřípadě též jejich zástupců, vyličení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí z něj být patrné, čeho se navrhovatel domáhá. Pokud jde o věc týkající se obchodních vztahů, návrh musí obsahovat identifikační číslo právnické nebo fyzické osoby, která je podnikatelem, případně i další údaje potřebné k identifikaci účastníků.

Zvláštní náležitosti (tj. obsahové a formální) vyplývají přímo z ustanovení § 241a o. s. ř., jsou jimi:

- označení rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje,
- rozsah, ve kterém se rozhodnutí napadá,
- dovolací důvod,
- důkazy k prokázání dovolacího důvodu,
- dovolací návrh.

Účastník řízení napadá dovoláním rozhodnutí soudu odvolacího, které je povinen přesně označit, tak, aby bylo nepochybně odlišitelné od jiných rozhodnutí. Bude naprosto stačit, když účastník označí rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje, číslo jednací a den vydání rozhodnutí. Pokud rozhodnutí není označeno všemi údaji, ale je přesto nezaměnitelné s jiným rozhodnutím, nejedná se o vadu.

Co se týká rozsahu, v jakém dovolatel dovolání napadá, má hned několik možností – jednak může napadnout rozhodnutí odvolacího soudu v celém rozsahu nebo označí jen jednotlivé výroky či pouze jejich části, pokud mohou být odděleny. Pro určení rozsahu je důležitý obsah dovolání a vymezení dovolacích důvodů. Pokud by např. dovolatel v podání

uvedl, že napadá rozhodnutí v celém rozsahu, ale z obsahu by vyplývalo, že nesouhlasí pouze s některými výroky, soud prvního stupně jej vyzve, aby tento rozpor odstranil. Pokud by tak dovolatel neučinil, mohl by si rozsah napadení dovolací soud sám posoudit, ovšem jen v případě, že by tento rozsah dovolání byl z obsahu zřejmý nadevší pochybnost.⁸⁰

Další náležitostí, kterou musí podání obsahovat, je specifikace dovolacího důvodu zcela jasnými skutkovými okolnostmi, kdy nestačí pouze odkazovat na zákonné ustanovení nebo ho jen citovat. Není ani důležité, jak dovolatel dovolací důvod označil, ale naopak je podstatné obsahové vylíčení (§ 41 odst. 2 o. s. ř.).

Dovolací řízení je založeno na principu kasačním a je řízením zásadně přezkumným, z čehož vyplývá, že dokazování se v řízení před dovolacím soudem zásadně neprovádí. Skutečnosti a důkazy k meritu, které nebyly v řízení před soudem prvního stupně, resp. za podmínek stanovených v občanském soudním řádu podle ustanovení § 205a o. s. ř. v řízení před odvolacím soudem uplatněny, nemohou být v dovolacím řízení dokazovány.⁸¹ Pokud je dovolatel názoru, že je nutné provést důkazy, aby prokázal důvody dovolání, musí tyto důkazy v dovolání označit.

Poslední zvláštní náležitostí podání dovolání je uvedení dovolacího návrhu neboli petitu, ve kterém dovolatel uvádí, čeho se domáhá. Jinými slovy navrhuje Nejvyššímu soudu způsob, jakým se má s napadeným rozhodnutím vypořádat (tzv. kvalitativní stránka dovolání). Dovolatel má několik možností – může dovolacímu soudu navrhnout v souladu s kasačním principem, na kterém se řízení před Nejvyšším soudem zakládá, zrušení rozhodnutí odvolacího soudu a vrácení věci k dalšímu řízení a novému rozhodnutí, nebo současné zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně a vrácení věci věcně příslušnému soudu, postoupení věci orgánu, do jehož pravomoci věc náleží nebo má možnost navrhnout zastavení řízení.⁸²

5.4 Nové skutečnosti a důkazy

V dovolání není možné uplatňovat nové skutečnosti a důkazy, s výjimkou těch, které mohou sloužit k prokázání důvodů dovolání. Za skutkový podklad pro rozhodnutí ve věci mohou sloužit jen důkazy označené v řízení před soudem prvního stupně nebo

⁸⁰ DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František a kol. *Občanský soudní řád komentář - 2. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1244 – 1245.

⁸¹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 498.

⁸² Tamtéž.

případně v řízení odvolacím za podmínek uvedených v ustanovení § 205a o. s. ř. V dovolacím řízení se dokazování ve věci samé neprovádí, a tudíž je uplatňování nových skutečností a důkazů ve věci samé nepřipustné.

5.5 Dovolací soud

Ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. stanoví, že soudem, ke kterému se dovolání podává, je soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Za včasné podané dovolání však bude považováno i takové, které bude v zákonné lhůtě podáno u jiného soudu, tzn. u soudu odvolacího nebo přímo u soudu dovolacího. Pokud by dovolatel podal dovolání u jiného soudu prvního stupně než toho, který ve věci rozhodoval, příp. u jiného orgánu, bude považováno za včasné podané jen tehdy, když jej tento orgán stihnul odeslat ještě v průběhu dovolací lhůty příslušnému soudu prvního stupně, příslušnému odvolacímu soudu či přímo dovolacímu soudu.⁸³ Dovolacím soudem čili soudem příslušným k rozhodnutí o dovolání je výlučně Nejvyšší soud sídlící v Brně.

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 29 Odo 696/2004

6 Dovolací důvody

„Dovolacími důvody rozumíme zákonem stanovené skutečnosti, pro které může dovolatel napadnout rozhodnutí odvolacího soudu dovoláním. Pochybení odvolacího soudu však musí dosahovat určitého stupně, aby mohlo být důvodem k uplatnění dovolání.“⁸⁴

Uvedení dovolacího důvodu je jednou z nezbytných náležitostí dovolání. Dovolací důvod představuje významnou roli procesního přezkumu alespoň v rovině zákonné. Za dovolací důvod ovšem nemůže sloužit každá skutečnost namíтанá proti rozhodnutí odvolacího soudu. Důvodem dovolání může být jen opodstatněná chyba, která se zřetelem na ochranu práv a právem chráněných zájmů účastníků řízení bude odůvodňovat případné zrušení rozhodnutí odvolacího soudu.⁸⁵

Důvody dovolání jsou v občanském soudním řádu uvedeny taxativně v ustanoveních § 241a odst. 2 a 3. Pokud by bylo podáno dovolání z jakéhokoliv jiného než zákonem stanoveného důvodu, musel by jej dovolací soud v souladu s ustanovením § 243b odst. 5 o. s. ř. s odkazem na ustanovení § 218 písm. c) o. s. ř. jako nepřijatelné odmítnout.

Dovolací důvod, který dovolatel v dovolání uplatňuje, je vždy posuzován z hlediska jeho obsahu, nikoli podle toho, jak je označen. Dovolatel je povinen v dovolání uvést, v čem spatřuje případné vady či nedostatky rozhodnutí nebo vady v postupu řízení s tím, že přesně vylíčí uplatňovaný dovolací důvod.

Od novely provedené zákonem č. 30/2000 Sb. již nepatří mezi dovolací důvody i důvody zmatečnosti, ty jsou nyní důvodem k podání žaloby pro zmatečnost.⁸⁶ Dovolací soud

⁸⁴ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: nakladatelství Doplněk, 2003. s. 439.

⁸⁵ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 35.

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 29 Odo 696/2004

ale k těmto vadám přesto přihlíží z úřední povinnosti. Podle platné právní úpravy je možné podat dovolání ze tří zákonných důvodů:

- řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné meritorní rozhodnutí,
- rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci,
- rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování.

6.1 Dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. a)

Tento dovolací důvod bychom mohli nazvat relativním, jelikož je nutné vždy zjišťovat příčinný vztah mezi vadou řízení a obsahem nesprávného rozhodnutí. Někdy tyto vady bývají nazývány kauzálními, protože byly důsledkem nesprávného rozhodnutí ve věci. Můžeme tedy říci, že mezi určitou vadou a nesprávným rozhodnutím odvolacího soudu musí být příčinná souvislost.⁸⁷ První dovolací důvod pokrývá podstatné vady řízení, které mají za následek nesprávné rozhodnutí, nikoliv vady marginální.

O dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. se jedná v případě, že procesní vadou trpí řízení před odvolacím soudem, ale i v případě, že tato vada tu byla již v řízení před soudem prvního stupně a odvolací soud ji při přezkoumávání rozhodnutí nenapravil. Když posuzujeme kritérium příčinné souvislosti mezi procesní vadou a nesprávným rozhodnutím ve věci, je rozhodující srovnání, jestliže by výsledek řízení mohl být odlišný, kdyby tato vada neexistovala nebo kdyby ji soud prvního stupně či odvolací soud odstranily. Dojde – li dovolací soud k závěru, že by tato vada neměla vliv na rozhodnutí ve věci, tedy bylo by rozhodnuto stejně, nebude se jednat o vadu, kterou předestírá výše zmiňované ustanovení občanského soudního řádu. Zda jde o vadu, která může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, se posuzuje vždy v tom konkrétním případě vzhledem k ostatním okolnostem případu. Zejména se jedná o vady při zjišťování skutkového stavu věci, nebo tehdy, když odvolací soud vycházel z jiného skutkového základu než soud prvního stupně, aniž by sám doplnil nebo zopakoval dokazování či přihlédl k novým skutečnostem a důkazům. Za procesní vadu ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) se bude jednat

⁸⁷

SHELLEOVÁ, Ilona. Dovolání v civilním řízení včera a dnes. *Bulletin advokacie*, 1997, č. 6 - 7, s. 34.

i v případě nesprávného či neúplného zjištění skutkového stavu věci, pokud to má za následek, že odvolací soud nedospěl ke skutkovým závěrům, které mohly být podkladem pro jeho právní posouzení věci. Nesprávné hodnocení důkazů není samo o sobě vadou řízení, takže pokud odvolací soud zhodnotil provedené důkazy a až poté přijal skutkový závěr, na kterém postavil své rozhodnutí, je možné důvod nesprávného hodnocení důkazů vznést jen na základě ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř. Jinými vadami vztahujícími se k uplatnění výše zmiňovaného dovolacího důvodu mohou být vady týkající se podmínek řízení⁸⁸, nesplnění poučovací povinnosti soudu podle ustanovení § 5 o. s. ř., § 118a o. s. ř.⁸⁹ (nejde – li o nedostatek poučení podle ustanovení § 15a odst. 1 o. s. ř., jelikož nepředstavuje vadu, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci), nepřezkoumatelnost odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu, nevykonatelnost rozhodnutí. Dále jako jinou vadu lze označit nerespektování právního názoru dovolacího soudu, v případě, kdy soud nevyzval k opravě či doplnění vadného žalobního petitu podle ustanovení § 43 o. s. ř.⁹⁰, soud si sám posoudil skutečnosti, k nimž je třeba odborných znalostí, aniž o těchto skutečnostech provedl znalecké dokazování⁹¹. Odvolací soud dovodil odlišný skutkový závěr z výpovědí účastníků nebo svědků učiněných před soudem prvního stupně, aniž tyto důkazy opakoval⁹² atd. Za procesní vadu bychom mohli považovat i porušení zásady dvojinstančnosti soudního řízení.⁹³

O vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, se při zjišťování skutkového stavu věci jedná například tehdy, jestliže v rozporu s ustanovením § 120 o. s. ř. nebyly vůbec zjišťovány okolnosti rozhodné pro posouzení věci, přestože byly tvrzeny, a k jejich prokázání byly nabízeny důkazy, nebo jestliže okolnosti rozhodné pro posouzení věci nebyly sice tvrzeny, ale měly být zjišťovány jako skutkový podklad

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2701/99: Jestliže účastník řízení byl stížen duševní poruchou takové povahy a intenzity, že mu měl být ustanoven opatrovník pro řízení, a jestliže se tak nestalo, jde o vadu, jež mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 850/2001: Nebylo – li účastníku poskytnuto poučení ve smyslu ustanovení § 118a o. s. ř., ač se tak mělo z objektivního hlediska stát, je řízení před soudem prvního stupně postiženo vadou. To platí i tehdy, měla – li absence takového poučení původ v jiném právním posouzení věci.

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2618/98

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1599/99

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2005, sp. zn. 26 Cdo 1383/2004

⁹³ DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František. *Občanský soudní řád komentář. 2. díl. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1245 – 1252.

pro posouzení skutečnosti, jíž je soud povinen se zabývat z úřední povinnosti (např. prekluze nároku).⁹⁴

6.2 Dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b)

Tento tzv. druhý dovolací důvod se opírá o nesprávné právní posouzení věci. Zákonná formulace sice zní na nesprávné právní posouzení věci, v praxi však logicky jde o nesprávné hmotněprávní posouzení spočívající v omylu soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav, přičemž pojmem „věci“ se myslí předmět řízení. K objasnění předmětu řízení směřuje dokazování, které vyústí ve skutkové zjištění. Pro posouzení, zda se jedná o tento dovolací důvod, je nutné si uvědomit rozdíl mezi vadným skutkovým zjištěním a nesprávným právním posouzením věci. Skutkovým zjištěním je totiž výsledek činnosti soudu při hodnocení důkazů, ale o nesprávné právní posouzení věci půjde tehdy, pokud soud nesprávně právně hodnotí po stránce právní zjištěný skutkový stav, jinými slovy dojde k nesprávné aplikaci právního předpisu.⁹⁵

Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu určil sice správně, ale nesprávně ji vyložil, případně ji na skutkový stav nesprávně aplikoval.⁹⁶ Za právní posouzení považujeme činnost soudu, při níž aplikuje konkrétní právní normu na zjištěný skutkový stav, tedy dovozuje ze skutkového zjištění, jaká mají účastníci podle příslušného právního předpisu práva a povinnosti.⁹⁷

Nesprávné právní posouzení věci bude dovolacím důvodem pouze v případě, že bylo rozhodující pro výrok rozhodnutí odvolacího soudu. Může se týkat jak ustanovení hmotného práva, tak i procesního předpisu. Relevantní je nesprávné právní posouzení věci v případě, jestliže se týká právních závěrů podstatných přímo pro předmět řízení, ale bude tomu tak i tehdy, když k němu došlo při řešení jiných otázek ovlivňujících správnost meritorního rozhodnutí odvolacího soudu.

Ve vztahu k přípustnosti dovolání (řešení právní otázky v rozporu s hmotným právem) se nabízí otázka, zda je možné je spojit pouze s tímto dovolacím důvodem

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2003, sp. zn. 21 Cdo 870/2002

⁹⁵ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. Praha: C. H. Beck, 1994. s. 45.

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2001, sp. zn. 29 Cdo 1373/2000.

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1339/96

(rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci) či nikoliv. Judikatura Nejvyššího soudu uvádí, že pokud má rozsudek po právní stránce zásadní význam, je další dovolací přezkum možný jen pro posouzení právních otázek a způsobitým dovolacím důvodem je tedy důvod uvedený v ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Jiné otázky, jako například posouzení správnosti a úplnosti skutkových zjištění, zde dovolací důvod nezakládají.⁹⁸

V souvislosti s tzv. druhým dovolacím důvodem je vhodné uvést několik rozhodnutí:

- při posuzování věcné správnosti dovoláním napadeného pravomocného rozhodnutí odvolacího soudu nemůže dovolací soud přihlížet ke změnám v hmotněprávní úpravě, které nastaly po rozhodnutí odvolacího soudu,⁹⁹
- pokud soud podřadí skutkové části právní normy jen některé z právně významných skutečností a ostatní pomine, jde o nesprávné právní posouzení věci,¹⁰⁰
- měl – li odvolací soud vykonávaný rozsudek za vykonatelný, ač tomu tak ve skutečnosti nebylo, jde o nesprávné právní posouzení věci (nesprávné posouzení předpokladů pro nařízení výkonu rozhodnutí), nikoliv o vadu exekučního řízení. Vadou exekučního řízení není ani okolnost, že vykonávané rozhodnutí bylo nesprávně opatřeno doložkou právní moci.¹⁰¹

6.3 Dovolací důvod podle § 241a odst. 3

O třetí dovolací důvod se jedná v případě, že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování. Jedná se o výjimečné pochybení, které bylo převzato z předchozí úpravy předválečné, ale také úpravy francouzské.

Ze znění zákona vyplývá, že tímto dovolacím důvodem je možné napadnout rozhodnutí odvolacího soudu tehdy, pokud je dovolání přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) a b) o. s. ř. nebo podle obdobného použití těchto ustanovení, přičemž jím zpochybňujeme správnost skutkových zjištění, která byla podkladem pro rozhodnutí odvolacího soudu.¹⁰² Za zjištění, které nemá v podstatné části oporu v provedeném dokazování, pokládáme takové, které má pro rozhodnutí soudu právní význam, tedy takové,

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2002, sp. zn. 28 Cdo 1636/2002

⁹⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 11. 1994, sp. zn. 7 Cdo 81/93

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 1998, sp. zn. 2 Cdon 386/97

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2000, sp. zn. 20 Cdo 2475/98

¹⁰² Bez ohledu na to, zda odvolací soud vycházel z vlastního dokazování nebo zda převzal skutková zjištění soudu první instance.

na kterém odvolací soud založil své právní posouzení věci. Tímto tzv. třetím dovolacím důvodem není ale možné vytýkat soudu nesprávné hodnocení důkazů, na to usuzujeme jen ze způsobu, jak soud dospěl ke svým závěrům po provedeném dokazování, jak vyplývá ze zásady volného hodnocení důkazů. Pokud soudu nemůžeme v tomto smyslu vytknout žádnou chybu, není pak ani možné polemizovat s jeho skutkovými závěry a mít za to, že z provedených důkazů bylo možné dovozovat i jiné, které mohly případně vést k jinému pro dovolatele příznivějšímu právnímu posouzení věci.¹⁰³ Jestliže soud vzal za zjištěné skutečnosti, které ve spise vůbec nejsou, ale také jestliže soud nepokládá za zjištěnou podstatnou skutečnost, která bez dalšího z obsahu spisu naopak vyplývá, rozhodnutí soudu v tomto případě bude naplňovat třetí dovolací důvod.¹⁰⁴

Aby byl dovolatel ve věci úspěšný, je nutné, aby zpochybnil logiku úsudku soudu o tom, co plyne z provedených důkazů, případně aby tvrdil, že soud z jednotlivých správných zjištění učinil logicky vadné skutkové závěry. Právě na základě takových námitek je možné dospět k závěru, že skutkové zjištění nemá podle obsahu spisu oporu v provedeném dokazování.¹⁰⁵

Podle soudní judikatury je závěr o tom, co vyšlo z provedených důkazů, nelogický, jestliže soud bral v úvahu ty skutečnosti, které nevyplývaly z provedených důkazů či přednesů účastníků a dále nebyly jinak zjištěny, nebo pokud došlo k tomu, že soud naopak opomenul skutečnosti rozhodné, které byly provedenými důkazy prokázány či za řízení vyšly najevo. Skutkové závěry jsou vadné tehdy, když v hodnocení důkazů, příp. poznatků vyplývajících z přednesů účastníků nebo prokázaných během řízení, je z hlediska zákonnosti, závažnosti, pravdivosti logický rozpor, nebo v případě, že výsledek hodnocení důkazů neodpovídá tomu, co mělo být zjištěno způsobem, který zákon stanoví pro hodnocení důkazů v souladu s ustanovením § 133 až § 135 o. s. ř.

Dovolací soud zkoumá správnost skutkových zjištění podle dovolacího důvodu uvedeného v ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř. pouze na základě toho, co vyšlo najevo v řízení před soudem první instance a před soudem odvolacím, jinými slovy jen na základě stávajícího obsahu spisu.¹⁰⁶ Tento tzv. třetí dovolací důvod by mohl být *de lege ferenda* pokryt prvním dovolacím důvodem.

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2001, sp. zn. 26 Cdo 2045/99

¹⁰⁴ Rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 1992, sp. zn. 7 Cdo 9/92

¹⁰⁵ DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František. *Občanský soudní řád komentář - 2. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1247 – 1248.

¹⁰⁶ DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František. *Občanský soudní řád komentář - 2. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 1247 – 1248.

7 Řízení o dovolání, zásady dovolacího řízení

7.1 Úkony soudu prvního stupně

Dovolací řízení je úsek řízení rozpadající se do dvou fází, a to na řízení před soudem prvního stupně a řízení před soudem dovolacím. Dovolání nepodáváme přímo k Nejvyššímu soudu, nýbrž k soudu prvního stupně, který činí v souladu s ustanovením § 209 o. s. ř. řadu úkonů spočívajících především v odstranění vad podaného návrhu a přípravě řízení, aby se dovolací soud mohl zaměřit na meritum věci a o dovolání mohlo být rozhodnuto bez zbytečných průtahů.

Soud prvního stupně zejména dbá, aby byly odstraněny vady dovolacího návrhu, zkoumá, zda podání obsahuje veškeré náležitosti jak obecné (§ 42 odst. 4 o. s. ř.), tak zvláštní (§ 241 odst. 1 o. s. ř.) a zjišťuje, zda jsou dány procesní podmínky; též zajišťuje listiny a zprávy, kterých se navrhovatel dovolává, případně provádí další potřebná šetření. V případě, že podané dovolání nesplňuje předepsané náležitosti nebo vykazuje jiné vady, jakož i v případě, kdy dovolatel není obligatorně zastoupen advokátem nebo notářem, soud prvního stupně jej musí vyzvat v rámci poučovací povinnosti soudu, aby dovolání ve stanovené lhůtě doplnil či opravil, poučí jej, jakým způsobem to má provést, jakou mu k tomu dává lhůtu

a upozorní dovolatele na následky neuposlechnutí této výzvy. Pokud se týká nedostatku povinného zastoupení, zjistí soud prvního stupně, zda sám dovolatel nemá právnické vzdělání, v opačném případě jej vyzve ke zvolení si advokáta či notáře. Tento soud také doručuje stejnopis dovolání ostatním účastníkům řízení, aby měli možnost se k němu v přiměřené lhůtě vyjádřit.

Kromě úkonů směřujících k dovolateli a jemu podanému návrhu činí soud prvního stupně úkony směřující k samotnému dovolacímu soudu, zejména mu podává zprávu o tom, že dovolání bylo podané opožděně, osobou neoprávněnou, případně, že není přípustné nebo že se mu nepodařilo určitou vadu odstranit.

Soud prvního stupně je také příslušný rozhodovat ve věcech poplatků - v tomto případě je poplatníkem dovolatel. Podle ustanovení § 7 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, je poplatek splatný vznikem poplatkové povinnosti, tedy podáním dovolání. Pokud by to odůvodňovaly poměry účastníka a nešlo by o bezúspěšné uplatňování či bránění práva, je možné, aby předseda senátu soudu prvního stupně na účastníkův návrh přiznal osvobození od soudních poplatků.

Můžeme shrnout, že i přes četné přípravné úkony soudu prvního stupně, dovolací soud nad nimi činí dohled a je za ně zodpovědný, je povinen ověřovat všechny úkony a zjištění, které učinil soud prvoinstanční.¹⁰⁷ Pokud by zjistil, že postup soudu prvního stupně nebyl v souladu se zákonem, věc by mu se závazným pokynem, kterým mají být vadné úkony napraveny či provedeny další, vrátil.

7.2 Řízení u dovolacího soudu

Řízení před dovolacím soudem počíná okamžikem, kdy mu soud prvního stupně předloží věc spolu s předkládací zprávou. Dovolací řízení je v občanském soudním řádu upraveno v ustanoveních § 242 o. s. ř. – § 243d o. s. ř., přičemž se přiměřeně uplatní ustanovení o řízení před soudem prvního stupně, pokud není stanoveno něco jiného. Ustanovení § 243c odst. 1 o. s. ř. výslovně říká, že ustanovení § 92 o. s. ř. týkající se záměny účastníků, § 95 o. s. ř. – § 99 o. s. ř. upravující úkony účastníků ve věci samé a § 107a o. s. ř. týkající se procesního nástupnictví (tzv. singulární sukcese) se v dovolacím řízení neuplatní. To proto, že dovolací řízení má pouze přezkumný charakter a je založeno na principu

¹⁰⁷ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Doplněk, 2003, s. 444.

kasačním. V tomto řízení nemůže nastat ani tzv. klid řízení, jelikož existuje procesní zájem na tom, aby řízení skončilo co nejrychleji a rozhodnutím byla tak nastolena jistota ohledně jím řešených právních vztahů.¹⁰⁸

Řízení o dovolání je zásadně řízením bez jednání, ledaže by soud prováděl dokazování nebo by to považoval za vhodné. Soud podá zprávu o dosavadním průběhu řízení s následným vyjádřením účastníků dovolacího řízení, kteří přednesou své návrhy.

7.2.1 Rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu

Konstrukce dovolání jako mimořádného opravného prostředku, který je přípustný jen proti pravomocným rozhodnutím odvolacích soudů, je založena zásadně na činnosti přezkumné. Ta je charakteristická zejména tím, že dovolací soud přezkoumává rozhodnutí soudu odvolacího pouze na základě skutečností a důvodů, které obsahuje soudní spis včetně odůvodnění rozsudků nižších instancí, přičemž je vázán uplatněnými dovolacími důvody a rozsahem dovolacího návrhu v souladu s dispoziční zásadou.¹⁰⁹ Z tohoto tvrzení však existují výjimky. V případě, že dovolání je přípustné, Nejvyšší soud je povinen podle ustanovení § 242 odst. 3 o. s. ř. přihlížet i k takovým vadám řízení, které by mohly znamenat nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny. Stejně tak přihlíží i k vadám týkajícím se zmatečnosti řízení.

Jelikož činnost dovolacího soudu je svým charakterem výlučně přezkumná, můžeme říci, že proces přezkoumávání rozhodnutí soudu odvolacího a následující rozhodnutí soudu dovolacího musí vždy vycházet ze skutkového základu, který je vymezen dosavadním obsahem spisu, tedy zjištěními nižších instancí.

Rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu je možné rozdělit na tzv. *kvantitativní* a *kvalitativní*. Rozsahem z hlediska *kvantitativního* rozumíme přezkum napadeného rozhodnutí odvolacího soudu dovoláním, kdy tento rozsah určí právě dovolatel označením výroků, proti nimž jeho mimořádný opravný prostředek směřuje. Tak jako je tomu nejen u dovolání, je velmi důležitý obsah, protože pokud by sice dovolatel uvedl, že rozhodnutí napadá v celém rozsahu, ale z odůvodnění by vyplývalo, že jeho nesouhlas se týká jen některých výroků, dovolací soud přezkoumá jen ty výroky, jichž se uplatněný důvod týká. Z vázanosti dovolacího soudu rozsahem určeným dovolatelem existují výjimky stanovené

¹⁰⁸ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 500.

¹⁰⁹ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. Praha: C. H. Beck, 1994, s. 81.

občanským soudním řádem v ustanovení § 242 odst. 2 o. s. ř., a které jsou obdobné jako pro odvolání. Dovolací soud není vázán rozsahem dovolacích návrhů:

- ve věcech, v nichž lze zahájit řízení bez návrhu,¹¹⁰
- v případech, kdy na rozhodnutí o napadeném výroku je závislý výrok, který dovoláním nebyl dotčen,
- v případech, kdy jde o taková společná práva nebo povinnosti, že se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně a kde platí úkony jednoho z nich i pro ostatní, třebaže dovolání podal jen některý z účastníků,¹¹¹
- jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.¹¹²

K případům, kdy z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky, patří rovněž vypořádání mezi účastníky o tom, zda došlo k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů (zda nastal některý z případů, se kterým zákon takovýto přechod spojuje) a kdo z nich má práva a povinnosti zaměstnavatele.¹¹³

Výjimky z vázanosti dovolacího soudu rozsahem dovolacích návrhů podle ustanovení § 242 odst. 2 o. s. ř. platí jen tehdy, pokud soud shledal, že dovolání je důvodné. Neznamená to ovšem, že by dovolací soud, který není vázán vymezeným rozsahem dovolání ve výše uvedených případech, byl oprávněn přezkoumat správnost kteréhokoliv výroku, jenž nebyl dovolatelem napaden. Přezkoumá jen správnost těch výroků, které byly výslovně napadeny a dále vzájemný vztah mezi těmito výroky a výroky, které nebyly dovoláním napadeny, s ohledem na obsah ustanovení § 242 odst. 2 o. s. ř. Ve vztahu k rozhodnutí o dovolání by tedy došlo k tomu, že dovolací soud by zrušil nejen rozhodnutí odvolacího soudu týkající se napadeného výroku, ale i výroky, které napadeny nebyly a ohledně kterých tedy dovolání podáno nebylo, ovšem tímto mimořádným opravným prostředkem byly vzhledem k obsahu ustanovení § 242 odst. 2 o. s. ř. dotčeny. Dovolací soud se ovšem

¹¹⁰ Jedná se především o řízení nesporná upravující práva a povinnosti účastníků řízení v právním vztahu. Změnit rozsah dovolání je umožněn vzhledem k tomu, že povaha nesporného řízení je odlišná od řízení sporného.

¹¹¹ Jedná se o případy, kde podle ustanovení práva hmotného právo či povinnost o které v řízení jde, jsou nedílné povahy, např. v řízení o neplatnosti závěti zůstavitele, který zanechal více dědiců, v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, které náleží více spoluvlastníkům apod.

¹¹² Například vypořádání podílového spoluvlastnictví.

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 1999, sp. zn. 21 Cdo/99

nezabývá otázkou správnosti takových nenapadených výroků. K obdobnému postupu by došlo i v případě, kdy by dovolatel napadal vedle výroků, jež jsou předmětem dovolání, i ty výroky, které jsou z přezkumu vyloučeny, ale s ohledem na výše citované ustanovení občanského soudního řádu jsou dovoláním taktéž dotčeny. Typickým případem jsou výroky o nákladech řízení.¹¹⁴

Z ustanovení § 242 odst. 1 o. s. ř. vyplývá, že dovolací soud je vázán rozsahem dovolacího návrhu. Zásada vázanosti se ale neuplatní jen na tuto okolnost, ale i na uplatněný dovolací důvod. Pro rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu z hlediska *kvalitativního* je klíčová formulace dovolacího důvodu, který dovolatel uplatní. Dovolací soud je totiž uplatněnými dovolacími důvody vázán. Přitom není důležité, jak je důvod v dovolání označen, poněvadž dovolací soud si sám učiní závěr o tom, o jaký dovolací důvod se jedná, a to na základě obsahu dovolání.

Podstatné není jen označení dovolacího důvodu, ale jeho skutkové vymezení, tedy v čem dovolatel spatřuje jeho naplnění. Dovolací soud je oprávněn přezkoumat správnost dovolatelem nastolených právních aspektů věci. Namítl – li dovolatel, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, zabývá se těmi otázkami (aspekty věci), které byly zpochybněny.

Kvalitativní stránkou dovolacího přezkumu rozumíme způsob, kterým dovolací soud rozhodne, tedy zda např. napadené rozhodnutí zruší, dovolání zamítne apod. V tomto ohledu není soud vázán navrženým petitum dovolání.¹¹⁵

Z vázanosti dovolacího soudu uplatněnými dovolacími důvody existují výjimky. Pokud je dovolání přípustné, dovolací soud má povinnost přihlížet i k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, jakož i k vadám, pro které je možné podat žalobu pro zmatečnost, což vyplývá z ustanovení § 242 odst. 3 o. s. ř.¹¹⁶ Vady zmatečnosti nemohou být samotným dovolacím důvodem, ale jejich existence často představuje takové porušení předpisů procesního práva, které není možné opomenout a dovolací soud k nim z toho důvodu přihlíží.

7.3 Zásady dovolacího řízení

¹¹⁴ DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František. *Občanský soudní řád. Komentář - 2. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009.

¹¹⁵ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 500.

¹¹⁶ O tom, zda řízení je postiženo zmatečností spočívající v tom, že dovolateli byla nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem dle § 229 odst. 3 o. s. ř., není možné v dovolacím řízení provádět dokazování. (Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 12.2005, sp. zn. 21 Cdo 59/2005)

Dovolací řízení je ovládáno zásadami, které jsou pro něj typické a jimiž se odlišuje zejména od řízení před soudem prvního stupně. Jedná se zejména o tyto zásady:

- zásada kasačního rozhodování,
- zásada limitovaného přezkumu,
- zásada profesionality zastoupení,
- zásada písemnosti řízení.

V dovolacím řízení se uplatňují bezpochyby obecné procesní zásady, které mají charakter ústavněprávní, ale také odvětvové zásady civilního procesu. Zásady, které do těchto skupin řadíme, se v dovolacím řízení nevyskytují ve stejném rozsahu jako např. v řízení před nižšími instancemi. Ústavou zaručená garance rovnosti účastníků v článku 96 odst. 1 se uplatní zajisté bez výhrady, což ovšem nemůžeme tvrdit i o zásadě veřejného projednání věci vyplývající z článku 96 odst. 2 Ústavy, která je v dovolacím řízení podle ustanovení § 243a o. s. ř. modifikována. Podobně je tomu u zásad odvětvových, např. platnost zásady kontradiktornosti účastníků je nepochybná, i když její uplatnění co do kvantity se od řízení před nižšími instancemi liší. Zásada projednací se uplatní jen omezeně, jelikož procesní projev stran je zúžen jen na dovolací tvrzení, které musí být v rámci dovolání učiněno v zákonné dovolací lhůtě. Důkazní návrhy je možné uplatňovat jen výjimečně, jak vyplývá z ustanovení § 243a o. s. ř., a s ohledem na minimální rozsah dokazování se také zásady materiální pravdy a volného hodnocení důkazů uplatní jen zcela výjimečně.

Dovolací řízení, které je upraveno v části čtvrté hlavě třetí občanského soudního řádu, vykazuje značná specifika vzhledem k povaze dovolání jako mimořádného opravného prostředku. Zvláštnosti tohoto řízení jsou promítnuty do zásad, o nichž bude pojednáno níže.

7.3.1 Kasační princip

Kasační princip se v rozhodování dovolacího soudu uplatní bez výjimky, neboť kromě odmítnutí dovolání pro nepřípustnost, dovolací soud v meritu věci dovolání zamítá či napadené rozhodnutí ruší a věc vrací k dalšímu řízení některé z nižších instancí. Ani tehdy, je – li výjimečně prováděno dokazování, nepřichází změna rozhodnutí v úvahu. Kromě kasačního principu můžeme v minimální míře objevit revizní prvek, který se vyskytuje

při meritorním přezkumu, kdy dovolací soud provádí *ultra petitum* také přezkum v zákoně vyjmenovaných zmatečnostních vad. Kasační princip je tedy charakteristický tím, že nedochází ke změně napadeného rozhodnutí, ale soud buď napadené rozhodnutí zamítá, nebo jej zrušuje ať již zcela nebo zčásti a věc vrací soudu nižšího stupně k dalšímu řízení. Podle naší právní úpravy je dovolací soud soudem, který provádí přezkum právního posouzení věci. Nejde o soud nalézací, což – jak již zmíněno - znamená, že zásadně neprovádí dokazování s výjimkou toho, které slouží k prokázání dovolacích důvodů. Dovolací soud tedy nařizuje jednání jen zcela výjimečně, pokud je to třeba k provedení důkazů o relevantních procesních tvrzeních dovolatele.

7.3.2 Zásada limitovaného přezkumu

Limitovaný přezkum vyplývá z vázanosti dovolacího soudu uplatněnými dovolacími důvody. A to jak v obecné procesní rovině, tak i v návaznosti na rozsáhlou úpravu přípustnosti dovolání z hlediska okruhu věcí, pro které je dovolání přípustné. Přípustnost dovolání je povolena při tzv. zjevné a skryté diformitě rozhodnutí nižších soudů, ale i v celé řadě dalších případů, které představují značnou šíři dovolacího přezkumu. Jde o limit finanční (dovolání není přípustné ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50.000,- Kč a v obchodních věcech 100.000,- Kč); věci upravené zákonem o rodině (s výjimkou rozsudku o omezení, zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu a určení, popření rodičovství či nezrušitelné osvojení) a ve věcech mezinárodních únosů dětí; přezkum nemeritorních rozhodnutí, které se vztahují především k účastníkům a žalobnímu návrhu apod. *Ex lege* je dominantním prvkem dovolacího přezkumu prvek procesní, i když dovolací důvod, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, dává v praxi rozsáhlou příležitost k přezkumu hmotněprávnímu.

7.3.3 Zásada profesionality zastoupení

Profesionalita zastoupení vyplývá z úpravy obligatorního zastoupení uvedeného v ustanovení § 241 o. s. ř., kdy je dána povinnost dovolatele být zastoupen advokátem či notářem, ledaže by sám dovolatel jako fyzická osoba měl právnické vzdělání, a také povinnost, aby samotné dovolání bylo advokátem či notářem, případně jinou osobou která má právnické vzdělání sepsáno, což dovolacímu soudu zaručí, že dovolací důvody

budou sepsány kvalifikovaně a tak usnadněn samotný dovolací přezkum. Dovolací soud se pak může soustředit na obsah dovolacích tvrzení a vycházet ze zákonem stanovené podmínky vázanosti těmito tvrzeními, resp. dovolacími důvody.

7.3.4 Zásada písemnosti řízení

Opakem zásady písemnosti je zásada ústnosti, která se v dovolacím řízení takřka neuplatní. Naopak zásada písemnosti je pro toto řízení přímo charakteristická, alternativou nařízení jednání je jen výjimečné ustanovení § 243a o. s. ř., které je ovšem tak marginální, že o permanentní písemnosti řízení lze oprávněně hovořit. V praxi dochází k tomu, že po podání dovolání se pouze doručí dovolání protistraně, aby se k němu vyjádřila, výjimečně může docházet k písemné replice či duplice k tomuto podání. Vzhledem k tomu, že dovolací řízení má jako takové písemný charakter, rozsudek se de facto ani veřejně nevyhlašuje, i když zákon takovou podmínku bezvýhradně v ustanovení § 156 odst. 1 o. s. ř. uvádí.

7.4 Odklad vykonatelnosti

Dovolání a navazující řízení o něm vyvolává pouze devolutivní účinek. Podstata dovolání tkví v tom, že pokud je dovolání úspěšné, dochází k průlomů do právní moci napadeného rozhodnutí. Je třeba zdůraznit, že dovolání samo o sobě nemá suspenzivní účinek. Právní moc ani vykonatelnost rozhodnutí odvolacího soudu nejsou tedy jeho podáním jakkoliv dotčeny. Dovolací soud ovšem disponuje možností svým usnesením, a to i bez návrhu účastníka, vykonatelnost odložit, což může učinit až do samotného rozhodnutí o dovolání. Odložení vykonatelnosti se jeví jako důvodné zejména v těch případech, kdy lze předpokládat, že dovolatel bude se svým návrhem úspěšný a proto by se mělo předejít marně vynaloženým nákladům na případný výkon rozhodnutí či exekuci, jelikož by poté právní důvod k jejich provedení odpadl. V případě, že je pouze podán návrh na odklad vykonatelnosti podle ustanovení § 243 o. s. ř., není to ještě důvodem, aby byl výkon rozhodnutí odložen. Je na úvaze dovolacího soudu, zda návrhu na odklad vykonatelnosti vyhoví. Jestliže se tak stane, takové rozhodnutí brání provedení výkonu rozhodnutí, i když byl

již nařízen. V podstatě tu máme rozhodnutí, které je vykonatelné, ale jeho vykonatelnost byla dovolacím soudem odložena.¹¹⁷

8 Rozhodnutí o dovolání a jeho funkce

Při rozhodování dovolacího soudu se typicky projeví kasační princip. Řízení o dovolání končí rozhodnutím, které může mít povahu nemeritorní či meritorní, podle toho, zda se dovolací soud zabývá věcí samou. Pokud ovšem rozhoduje meritorně, činí tak zásadně formou rozsudku, v jiných případech rozhodne usnesením. Usnesením též rozhoduje ohledně tzv. nemeritorní přípustnosti dovolání – je – li dovolání přípustné v průběhu řízení nalézacího, proti usnesením odvolacího soudu podle ustanovení § 239 o. s. ř. Vzhledem ke zmíněnému kasačnímu principu je Nejvyšší soud oprávněn v meritu věci napadené rozhodnutí zamítnout nebo je zrušit, nelze je měnit.

8.1 Nemeritorní rozhodnutí

¹¹⁷ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008. s. 498 – 499.

Jako forma procesního rozhodnutí přichází nezřídka v úvahu podané dovolání odmítnout nebo dovolací řízení zastavit. V praxi dochází k odmítnutí dovolání velmi často pro nepřípustnost podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pro nedostatek zásadního právního významu napadeného rozhodnutí. Dovolací soud podaný návrh odmítne, pokud bylo dovolání podáno opožděně, nebylo podáno osobou oprávněnou, nebo nebyly odstraněny vady podání, které brání jeho věcnému projednání.

Další formou procesního rozhodnutí je zastavení dovolacího řízení z důvodu nezaplacení soudního poplatku, zpětvzetí dovolání, nedostatku procesních podmínek včetně toho, kdy je dán nedostatek obligatorního zastoupení dovolatele.

8.2 Meritorní rozhodnutí

Při meritorním přezkumu má dovolací soud možnost rozhodnout dvěma způsoby – dovolání zamítnout, pakliže dojde k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu je správné nebo napadené rozhodnutí zrušit. Pokud zde nejsou důvody, pro které nelze považovat rozhodnutí odvolacího soudu za správné, dovolací soud rozsudkem zruší napadené rozhodnutí a zpravidla věc vrátí odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Přitom se nemusí omezit jen na zrušení přezkoumávaného rozhodnutí, ale je možné, aby vedle zrušení tohoto rozhodnutí zrušil i rozhodnutí soudu prvního stupně a vrátil věc přímo tomuto soudu, jestliže jsou důvody tohoto zrušení takového charakteru, aby na jejich základě mohl odvolací soud přistoupit ke zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně. Důvody, pro které dovolací soud zruší rozhodnutí soudu prvního stupně, mohou spočívat ve vadách řízení před tímto soudem, pokud nebyly odstraněny, ale i ve vadách spočívajících v nesprávnosti skutkových zjištění soudu prvního stupně, které byly odvolacím soudem převzaty, či v chybném právním posouzení věci, se kterým se odvolací soud ztotožnil. Pokud dovolací soud zruší rozhodnutí soudů obou stupňů z důvodu, že ve věci jednal a rozhodl v prvním stupni věcně nepřislušný soud, místo vrácení věci rozhodne o postoupení věci k dalšímu řízení, a to věcně příslušnému soudu prvního stupně podle ustanovení § 9 o. s. ř.¹¹⁸

Dojde – li ke zrušení rozhodnutí odvolacího soudu či soudu prvního stupně z důvodů stanovených v ustanovení § 243b odst. 4 o. s. ř., tedy že bylo rozhodnuto ve věci, která nepatří do pravomoci soudů, ten kdo v řízení vystupoval jako účastník neměl způsobilost být

¹¹⁸ DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František. *Občanský soudní řád. Komentář - 2. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 1267.

účastníkem řízení, v téže věci bylo již dříve pravomocně rozhodnuto nebo zahájeno řízení, nebyl podán návrh na zahájení řízení, i když ho podle zákona bylo třeba, rozhodne dovolací soud též o zastavení řízení, případně o postoupení věci orgánu, do jehož pravomoci náleží. Po zrušení rozhodnutí jedná dále o věci soud, kterému byla věc vrácena či postoupena k dalšímu řízení.

V rozsudku, kterým dovolací soud zrušuje rozhodnutí soudu prvního stupně nebo případně rozhodnutí soudu první instance, vyjádří ve věci právní názor, který je jak pro odvolací, tak i případně soud prvního stupně závazný, což ovšem předpokládá, že se skutkový základ věci nezmění natolik, aby byla aplikace právního názoru dovolacího soudu na nová skutková zjištění a nový skutkový závěr ve věci vyloučena.¹¹⁹

8.3 Funkce dovolání

Právní úprava dovolání jako mimořádného opravného prostředku plní různé funkce, které vyplývají ať již přímo či nikoliv bezprostředně ze zákonné úpravy tohoto procesního institutu. I když jsou některé patrné na první pohled, jistě stojí za to o nich alespoň zčásti pojednat už z toho důvodu, že metodologie opravných prostředků v civilním řízení, zejména dovolání je v počátcích nové etapy a pod vlivem neustálých změn a novelizací.

Dovolání je opravný prostředek mimořádné povahy a zároveň posledním možným prostředkem v soustavě civilních soudů, kterým se neúspěšný účastník domáhá svých práv. Nejvyšší soud vykonává pouze právní přezkum, není soudem nalézacím. Plní zejména funkci nápravnou, sjednocovací, retrospektivní a prospektivní, přičemž je nutné podotknout, že funkce nápravná a retrospektivní, jakož i funkce sjednocovací a prospektivní do značné míry překrývají. Můžeme dokonce říci, že se nezdá obsahově shodují.

8.3.1 Institut mimořádného přezkumu

Dovolání jako opravný prostředek mimořádného charakteru směřuje proti rozhodnutím, které jsou již v právní moci.

8.3.2 Nástroj právního posouzení věci

¹¹⁹

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1681/2004

Dovolací soud není soudem nalézacím, nevychází proto z jím provedených důkazů a v dovolacím návrhu nelze uplatňovat nové skutečnosti nebo důkazy.

8.3.3 Funkce z hlediska časového působení rozhodnutí

Jak již bylo naznačeno výše, jedná se zejména o funkci retrospektivní, která koreluje s funkcí nápravnou. Funkce prospektivní koreluje s funkcí sjednocovací.

Retrospektivní rozhodování znamená zaměření do minulosti a v jeho čisté podobě se tradičně nalézá v kontinentálních právních řádech. Je tu snaha o zpětné zjednání spravedlnosti v konkrétním případě a snaha o provedení korekce případných přehmatů, které učinily nižší soudy. Prospektivní rozhodování se zaměřuje na budoucnost, východiskem zůstává jednotlivý případ a rozhodnutí o něm, ale je zde zohledněno i další precedentní působení. Rozhodnutí má tak obecnější dopad nad rámec této kauzy a plní sjednocovací funkci s ohledem na další rozhodovací praxi soudů. Čistě retrospektivnímu působení mají blízko zejména anglosaské systémy.¹²⁰

8.3.4 Funkce z hlediska účelu rozhodnutí

Dovolání plní jednak funkci nápravnou, což můžeme dovodit z ustanovení o přípustnosti dovolání – tzv. zjevné a skryté diformity, ale také funkci sjednocovací vyplývající zejména z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. V případě, kdy se podle ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. jedná o řešení právní otázky, která nebyla jednotlivými senáty Nejvyššího soudu rozhodována jednotně, tehdy sjednocuje různé právní názory velký senát kolegia Nejvyššího soudu.

8.4 Sjednocující činnost Nejvyššího soudu

Sjednocující stanoviska bychom mohli na základě zákonné úpravy označit za prostředek, s jehož pomocí soudy sledují a vyhodnocují pravomocná rozhodnutí soudů

¹²⁰ BOBEK, Michal. Curia ex machina: o smyslu činnosti nejvyšších a ústavních soudů. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 22, s. 2 - 3.

a na jejichž základě v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujímají stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu podle ustanovení § 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů. K sjednocování soudní praxe Nejvyšším soudem dochází především dvěma způsoby, a to procesním a mimoprocením. První způsob představuje rozhodování Nejvyššího soudu v jednotlivých věcech podle příslušných procesních předpisů, ke kterým je (též na základě § 14 odst. 1 a 2 zákona o soudech a soudcích) povolán.¹²¹ Mimoprocením představuje činnost Nejvyššího soudu, kterou sjednocuje soudní praxi zaujímáním stanovisek ve vztahu k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu. Tento způsob je charakteristický tím, že se jím nerozhoduje závazně žádný konkrétní spor a jeho výsledkem není tedy závazné a případně vykonatelné rozhodnutí v určité civilní (či trestní) věci. Je nutné rozlišovat mezi pojmem rozhodnutí a pojmem stanovisko Nejvyššího soudu, kdy řízení, které bylo zahájeno u Nejvyššího soudu vždy skončí vydáním rozhodnutí. Naproti tomu u stanoviska není povinnost jej přijmout. Stanoviska přijímá vedle Nejvyššího soudu také Nejvyšší správní soud a Ústavní soud, konkrétně jeho plénum a činí tak k právnímu názoru senátu, který se odchyluje od právního názoru Ústavního soudu již dříve vysloveného v jeho nálezu podle ustanovení § 11 odst. 2 písm. i) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Je nutné ovšem podotknout, že stanoviska přijímaná Ústavním soudem a stanoviska Nejvyššího soudu se od sebe vzájemně odlišují. I když role pléna Ústavního soudu je obsahově srovnatelná s úlohou velkých senátů Nejvyššího soudu, jelikož řeší opodstatněnost a správnost konkrétní věci, rozdíl spočívá v tom, že podle ustanovení § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, je stanoviskem pléna senát tohoto soudu v dalším řízení vázán, naproti tomu o vázanosti stanoviskem Nejvyššího soudu zákon mlčí.¹²²

Předpokladem vydání stanoviska Nejvyšším soudem je jednak existence již pravomocného rozhodnutí soudu ve věci určitého druhu, zájem zákonodárce i společnosti

¹²¹ (1) Nejvyšší soud jako vrcholný soudní orgán ve věcech patřících do pravomoci soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení zajišťuje jednotu a zákonnost rozhodování tím, že a) rozhoduje o mimořádných opravných prostředcích v případech stanovených zákonem o řízení před soudy, b) rozhoduje v jiných případech stanovených zvláštním právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena. (2) Nejvyšší soud dále rozhoduje a) o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů, vyžaduje-li to zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouva, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena, b) v dalších případech stanovených zvláštním právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena.

¹²² BALÁK, František. Ke sjednocování soudní praxe Nejvyšším soudem. *Soudce*, 2007, roč. XI, č. 4, s. 2 – 4.

na tom, aby soudy rozhodovaly jednotně, a také případná nejednotnost soudní praxe, která se projevuje rozdílností pravomocných rozhodnutí soudů, jimiž se tatáž právní otázka řeší odlišně. Nejvyšší soud ovšem vydává stanoviska na základě existence více rozhodnutí, tedy nejméně dvou, které řeší věci téhož druhu rozdílně. Rozdílným řešením rozumíme rozdílné řešení stejné právní otázky.

Smyslem mimořádných opravných prostředků tkví v nemalé míře ve sjednocování judikatury. Stanoviska zde stojí někde „nad“ individuálními rozhodnutími nižších soudů. Teprve v případě, kdy Nejvyšší soud přijme stanovisko, vymezuje tím skupinu určitých problémů, které považuje za zásadní a které jako takové musí být co do jejich řešení akceptovány.¹²³

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zpracování tématu dovolání v civilním procesu. Právní úprava dovolání jako mimořádného opravného prostředku prošla od jeho znovuzavedení novelou č. 519/1991 Sb. několika novelizacemi, které se dotkly zejména oblasti přípustnosti dovolání. Institut dovolání je velice obsáhlé téma. V této práci jsem se zabývala rysy a zásadami jeho úpravy; také jsem zaměřila svou pozornost na historickou úpravu. Jsem si vědoma, že po obsahové stránce se jedná spíše o popisný charakter práce, kterou jsem se snažila obohatit o judikaturu a příspěvky z odborných článků v časopisech. Monografie jsou totiž na dané téma jen velmi vzácné.

¹²³ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Mají nejvyšší soudy vydávat sjednocující stanoviska? (online). Jinepravo.blogspot.com, 28. Května 2007. Dostupné na <http://jinepravo.blogspot.com/2007/05/maj-nejvy-soudy-vydvat-sjednocujc.html>

Práci jsem rozdělila do osmi kapitol, podkapitol a odstavců. Snažila jsem se vždy nejprve danou problematiku obecně charakterizovat podle aktuálních právních předpisů a poté podle odborné literatury a dostupné judikatury k tématu.

Novelami, které jednoznačně znamenaly značný zásah do právní úpravy dovolání, byly zejména novela provedená zákonem č. 238/1995 Sb. a dále novela č. 30/2000 Sb. První posílila postavení dovolání jako opravného prostředku, Nejvyšší soud je od té doby oprávněn sám si posoudit, zda je dovolání přípustné z důvodu zásadního právního významu; kromě jiného byla zavedena obligatornost zastoupení v řízení před dovolacím soudem. Druhá novela zavedla žalobu pro zmatečnost; do této doby bylo možné podat dovolání i z tzv. zmatečnostních důvodů. Byla též prodloužena lhůta pro podání dovolání z dosavadního jednoho měsíce na měsíce dva, což zůstalo zachováno až dodnes.

Důležitost a výjimečnost dovolání spočívá v tom, že představuje „poslední možnost“ pro účastníka, jak se domoci svých práv. Proto je také důležité, aby účastník znal podstatu tohoto mimořádného opravného prostředku a nevynakládal neúčelné náklady na jeho podání. Dovolací soud pak nebude zatěžován dovoláními, která jsou neopodstatněná.

Seznam použitých pramenů a literatury

1. Monografie

BULÍN, Hynek. *Dovolání podle práva československého, německého a francouzského*. 1. vydání. Brno – Praha: Nakladatelství Orbis, 1935. 448 s.

BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír, *Dovolání podle občanského soudního řádu*, Praha: C. H. Beck, 1994. 132 s.

HORA, Václav. *Učebnice civilního práva procesního*. 1. vydání. Praha: Spolek čsl. Právníků Všehrd, 1947, 602 s.

SEKVARD, Ondřej. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Orac, 2004. 119 s.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, 751 s.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 3. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2003, 691 s.

DAVID, Ludvík. IŠTVÁNEK, František a kol. *Občanský soudní řád komentář- 2. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 914 s.

ŠÍMA, Alexander. *Občanské právo procesní*. 2. vydání. Praha: Armex Publishing s.r.o., 2009. 65 s.

STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: nakladatelství Doplněk, 2003. 660 s.

WALTR, Robert. *Přehled judikatury ve věcech mimořádných opravných prostředků v občanskoprávním řízení*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2007. 276 s.

2. Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 131/1931 Sb., o pracovních soudech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 142/1950 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád.

Zákon č. 238/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení Rady 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení č. 1347/2000.

Zákon č. 358/2000 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

3. Články

BULÍN, Hynek. Dovolání v občanském soudním řízení podle novelizovaného občanského soudního řádu, *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1995, roč. 3, č. 4, s. 16 – 48.

SCHELLEOVÁ, Ilona. Dovolání v civilním řízení včera a dnes. *Bulletin advokacie*, 1997, č. 6 - 7, s. 25 – 39.

MELICHAROVÁ, Dita. Naděje právní vědy. Býkov 2006. *Dovolání – vývoj právní úpravy a návrhy de lege ferenda*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 345 - 359.

HARTMANOVÁ, Hana. Realizace zásady veřejnosti a hospodárnosti v o. s. ř. ve vztahu k dovolání. *Právní rozhledy*, 1999, roč. 7, č. 9, s. 472 - 474.

BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. Novelizovat ještě jednou občanský soudní řád? *Právní rozhledy*, 1999, roč. 7, č. 3, s. 105 - 114.

ŠNAJDEROVÁ, Kamila. Některé změny v právní úpravě dovolání po novele o. s. ř. č. 30/2000 Sb. účinné od 1. 1. 2001. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 11 - 12, s. 19 - 23.

MACKOVÁ, Alena. Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 8, s. 35 - 38.

DAVID, Ludvík. Řešení právní otázky v rozporu s hmotným právem – Achillova pata přípustnosti dovolání. *Právník*, 2003, č. 10, s. 12 - 15.

DAVID, Ludvík. Právní otázka: naděje nebo prokletí českého Nejvyššího soudu v civilních sporech? Jermanová, Masopust. *Sborník z konference Metamorfózy práva ve střední Evropě*. Znojmo: Ústav státu a práva ČAV Praha a Právnická fakulta Západočeské Univerzity Plzeň, 2008, s. 130 – 135.

BOBEK, Michal. Curia ex machina: o smyslu činnosti nejvyšších a ústavních soudů. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 22, s. 2 - 3.

BALÁK, František. Ke sjednocování soudní praxe Nejvyšším soudem. *Soudce*, 2007, roč. XI, č.4, s. 2 – 4.

ŠIMÍČEK, Vojtěch. Mají nejvyšší soudy vydávat sjednocující stanoviska? [online]. www.jinepravo.blogspot.com, 28. Května 2007 [cit. 17. května 2010].

Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.com/2007/05/maj-nejvy-soudy-vydvat-sjednocujc.html>>.

4. Soudní judikatura

Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. února 1995, sp. zn. III ÚS 116/1994

Nález Ústavního soudu ze dne 31. května 1994, sp. zn. III. ÚS 65/93

Nález Ústavního soudu ze dne 11. února 2004, sp. zn. IV. ÚS 582/2004

Nález Ústavního soudu ze dne 21. září 2004, sp. zn. I.ÚS 153/04

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna 2001, sp. zn. 20 Cdo 1454/99

Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. srpna 1995, sp. zn. III. ÚS 181/95

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 1997, sp. zn. 2 Cdon 437/97

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. června 2000, sp. zn. 31 Cdo 2675/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna 2001, sp. zn. 20 Cdo 1454/99

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. dubna 2004, sp. zn. 26 Cdo 854/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. května 1999, sp. zn. 26 Cdo 1121/99

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. října 2002, sp. zn. 29 Odo 402/2002

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2004, sp. zn. 29 Odo 696/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2001, sp. zn. 20 Cdo 2701/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. srpna 2003, sp. zn. 29 Odo 850/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. ledna 2001, sp. zn. 25 Cdo 2618/98

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. dubna 2001, sp. zn. 22 Cdo 1599/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. dubna 2005, sp. zn. 26 Cdo 1383/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. února 2003, sp. zn. 21 Cdo 870/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2001, sp. zn. 29 Cdo 1373/2000.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 1997, sp. zn. 2 Cdon 1339/96

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2002, sp. zn. 28 Cdo 1636/2002

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. listopadu 1994, sp. zn. 7 Cdo 81/93

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. září 1998, sp. zn. 2 Cdon 386/97

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. května 2000, sp. zn. 20 Cdo 2475/98

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2001, sp. zn. 26 Cdo 2045/99

Rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. října 1992, sp. zn. 7 Cdo 9/92

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. září 1999, sp. zn. 21 Cdo/99

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2005, sp. zn. 21 Cdo 59/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. prosince 2004, sp. zn. 21 Cdo 1681/2004

Shrnutí

Tato diplomová práce je zaměřena na dovolání v civilním procesu, což je jeden z mimořádných opravných prostředků v civilním řízení. Zahrnuje historický vývoj dovolání, ale hlavní pozornost je věnována charakteristice dovolání, s ohledem na jeho předmět, objektivní a subjektivní podmínky přípustnosti, lhůtu, náležitosti, důvody, projednání dovolání a jeho zásady, ale také rozhodování a sjednocovací činnost Nejvyššího soudu.

Dovolání je nejvýznamnější mimořádný opravný prostředek, který je přípustný proti pravomocným rozhodnutím odvolacích soudů. Dalšími mimořádnými opravnými prostředky

podle platného občanského soudního řádu jsou žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost.

Dovolání bylo vyřazeno z platné právní úpravy na více než čtyřicet let a do našeho právního řádu navraceno zákonem č. 519/1991 Sb. Během této doby fungovala v našem právním řádu stížnost pro porušení zákona.

U dovolání jako mimořádného opravného prostředku se uplatní kasační princip. Funkčně příslušný k rozhodnutí je výlučně Nejvyšší soud. Subjektivně legitimován k podání dovolání je účastník řízení, kterému byla rozhodnutím odvolacího soudu způsobena újma a procesní nástupci uvedení v ustanovení § 107 o. s. ř a za dalších podmínek též Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových a Státní zastupitelství. Dovolatel musí být v dovolacím řízení zastoupen advokátem (ten jej může zastupovat ve všech věcech) nebo notářem, který je oprávněn jej zastupovat pouze v rozsahu stanoveném notářským řádem. Výjimka platí pro dovolatele, kteří mají sami právnické vzdělání. Kromě obecných náležitostí podání dovolání je nutné uvést, proti kterému rozhodnutí směřuje, dovolací důvod, v jakém rozsahu rozhodnutí napadáme, dovolací návrh a které důkazy se mají provést, aby byl prokázán dovolací důvod.

Občanský soudní řád upravuje tři dovolací důvody, pro které je přípustné podat dovolání: řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci; rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování.

Nejvyšší soud je oprávněn učinit procesní rozhodnutí, tj. dovolání odmítnout nebo dovolací řízení zastavit. Dále může být dovolání zamítnuto, v souladu s kasačním principem může být rozhodnutí odvolacího soudu zrušeno a věc vrácena k dalšímu řízení. V tomto případě je soud, kterému byla věc vrácena, v dalším řízení vázán názorem Nejvyššího soudu. Dovolací řízení je zásadně neveřejné.

Summary

This diploma work is intended on extraordinary appeal in common plea, which is one of the extraordinary legal remedies in civil proceeding. It contains the history of extraordinary appeal, but the main attention is dedicated to characteristic of the extraordinary appeal with

regard to his subject, objective and subjective conditions of admissibility, term of extraordinary appeal, legal essentials, legal grounds, hearing of the extraordinary appeal and his principles but also judicial decision and unification activity of the supreme court.

Extraordinary appeal is the most important extraordinary remedy which is allowed against the final decisions of the courts. Other extraordinary remedy under the current Code of Civil Procedure are action for retrial and action for nullity.

Extraordinary appeal has been withdrawn from the legislation in force for more than forty years but returned to our legal system once again to the Act No. 519/1991 Coll. During this time worked in our law complaint for breach of law.

The extraordinary appeal as an extraordinary remedy, applies the principle of cassation. Functionally competent to decide it is the Supreme Court. Subjectively, the party to whom the decision of the Court of Appeals harmed is allowed to bring an extraordinary appeal and also his process successor referred to § 107 of the Code of Civil Procedure and under other conditions also Public Prosecutor and Office of the Government Representation in Property Matters. The subject making the extraordinary appeal must be in proceeding on extraordinary appeal legally represented by a lawyer (who may represent him in all things) or a notary who is authorized to represent him only the extent provided by the notary order. The exemption applies to appellants who have their own legal education. In addition of general requirements, in filing the extraordinary appeal must be mentioned: the affected decision of appellation court, grounds for extraordinary appeal, the extent to which is attacked, the appellate proposal and the evidence to be made to prove the grounds for extraordinary appeal.

Civil Procedure Code regulates three grounds for extraordinary appeal on which it is permissible to apply an extraordinary appeal: proceeding on extraordinary appeal contains a defect, which could result in an incorrect decision in the matter; the decision is based on an incorrect legal assessment of the case; the decision is based on a factual finding which is not according to the contents of the file substantial support in the examination of evidence.

The Supreme Court is authorized to make procedural decisions, therefore, to refuse the extraordinary appeal or stop the appellate proceedings. Further the extraordinary appeal may be dismissed, in accordance with the principle of cassation the decision of the Court of Appeal may be annulled and the case returned for further proceedings. In this case, the court which the case was returned is in subsequent proceedings bound by the opinion of the Supreme Court. The Supreme Court fundamentally discuss the extraordinary appeal without participation of public.

Klíčová slova

- mimořádné opravné prostředky
- Nejvyšší soud
- dovolání
- přípustnost dovolání
- dovolací důvody
- přezkumná činnost
- kasační princip

- dovolací řízení
- rozhodnutí o dovolání

Key words

- extraordinary remedies
- High Court
- extraordinary appeal
- admissibility of the extraordinary appeal
- grounds for extraordinary appeal
- review activities
- principle of cassation
- proceedings on extraordinary appeal
- decision on extraordinary appeal

Seznam zkratk

o. s. ř.	Občanský soudní řád
Sb.	sbírka
Sb. n. u. ÚS	Sbírka nálezů a usnesení
LZPS	Listina základních práv a svobod

